

Ársskýrsla 2003

Tímabilið 1. júlí 2002 til 30. júní 2003
Ársreikningur 2002

EFNISYFIRLIT

1	YFIRLIT YFIR STARFSEMINA 1. JÚLÍ 2002 TIL 30. JÚNÍ 2003	3
	1.1 STUÐNINGUR VIÐ STJÓRNIR FYRIRTÆKJA Á FJÁRMÁLAMARKAÐI – KYNNING OG UPPLÝSINGAMIÐLUN	3
	1.2 EFTIRLIT MEÐ EIGENDUM VIRKRA EIGNARHLUTA	3
	1.3 EFTIRLIT Á EINSTÖKUM SVIÐUM FJÁRMÁLAMARKAÐAR	4
	1.3.1 FJÁRMÁLAFYRIRTÆKI OG LÁNAMARKAÐUR	4
	1.3.2 VERÐBRÉFAMARKAÐUR	5
	1.3.3 LÍFEYRISMARKAÐUR	5
	1.3.4 VÁTRYGGINGAMARKAÐUR	6
	1.4 ATHUGUN ALÞJÓÐAGJALDEYRISJÓÐSINS	7
	1.5 ERLENT SAMSTARF	7
	1.6 REKSTUR FJÁRMÁLAFTIRLITSINS	8
2	FJÁRMÁLAMARKAÐURINN – ÞRÓUN OG HORFUR	10
	2.1 LÁNAMARKAÐUR	10
	2.2 VERÐBRÉFAMARKAÐUR	13
	2.3 LÍFEYRISMARKAÐUR	15
	2.4 VÁTRYGGINGAMARKAÐUR	17
3	ÁHERSLUR Í STARFI FJÁRMÁLAFTIRLITSINS NÆSTU MISSERI	20
	3.1 ÁHÆTTUSTÝRING OG INNRA EFTIRLIT – HLOTVERK STJÓRNA	20
	3.2 STARFSHÆTTIR Á FJÁRMÁLAMARKAÐI	20
	3.3 MARKAÐSADHALD	20
	3.4 SAMKEPPNISHÆFNI FJÁRMÁLAMARKAÐAR	21
4	EFTIRLITSSKYLDIR AÐILAR	22
	4.1 FJÖLDI EFTIRLITSSKYLDRA AÐILA	22
	4.2 BREYTINGAR Á STARFSLEYFUM, HEITUM OG FJÖLDA EFTIRLITSSKYLDRA AÐILA Á TÍMABILINU 1. JÚLÍ 2002 TIL 30. JÚNÍ 2003	22
	4.3 LISTI YFIR EFTIRLITSSKYLDA AÐILA 30.06. 2003	23
5	BREYTINGAR Á LÖGUM OG REGLUM	25
	5.1 ALMENNT	25
	5.2 LÁNAMARKAÐUR	25
	5.3 VERÐBRÉFAMARKAÐUR	26
	5.4 LÍFEYRISMARKAÐUR	27
	5.5 VÁTRYGGINGAMARKAÐUR	28
	5.6 LEIÐBEINANDI TILMÆLI FJÁRMÁLAFTIRLITSINS	28
6	ÁRSREIKNINGUR FME 2002	29
	SKÝRSLA STJÓRNENDA OG STAÐFESTING ÁRSREIKNINGS	30
	ÁRITUN ENDURSKOÐENDA	31
	REKSTRARREIKNINGUR ÁRSINS 2002	32
	EFNAHAGSREIKNINGUR 31. DESEMBER 2002	33
	SJÓÐSTREYMI ÁRIÐ 2002	34
	SKÝRINGAR OG SUNDURLIÐANIR	35

INNGANGUR

Fjármálaeftirlitið birtir nú fjórðu ársskýrslu sína þar sem gefið er yfirlit yfir starfsemi eftirlitsins frá 1. júlí 2002 til 30. júní 2003. Þá er í skýrslunni fjallað um þróun og horfur á fjármálamarkaði og greint frá áherslum í starfsemi Fjármálaeftirlitsins næstu misseri. Í skýrslunni er birtur listi yfir eftirlitsskylda aðila miðað við 30. júní 2003 og gerð grein fyrir breytingum á starfsleyfum eftirlitsskyldra aðila á því tímabili sem skýrslan tekur til. Einnig er í skýrslunni að finna yfirlit yfir breytingar á lögum og reglum á fjármálamarkaði á sama tímabili. Ársreikningur Fjármálaeftirlitsins fyrir árið 2002 er birtur aftast í skýrslunni.

Ársskýrsla Fjármálaeftirlitsins er sem fyrr jafnframt birt á ensku í sérstöku hefti en báðar útgáfurnar er einnig að finna á heimasíðu Fjármálaeftirlitsins, www.fme.is. Vakin skal athygli á að þar má einnig finna margvíslegar upplýsingar er varða fjármálamarkaðinn og fyrirkomulag opinbers eftirlits með fjármálastarfsemi.

Stjórn Fjármálaeftirlitsins:

Stefán Svavarsson, löggiltur endurskoðandi, dósent við Háskóla Íslands, formaður;
Lárus Finnbogason, löggiltur endurskoðandi, varaformaður;
Ingimundur Friðriksson, aðstoðarbankastjóri Seðlabanka Íslands.

Varamenn í stjórn:

Benedikt Árnason, skrifstofustjóri, iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti;
Þuríður I. Jónsdóttir, héraðsdómslögmaður;
Lilja Steinþórsdóttir, aðalendurskoðandi Seðlabanka Íslands.

Forstjóri: Páll Gunnar Pálsson

Aðstoðarforstjóri: Ragnar Hafliðason

Fjármálaeftirlitið starfar samkvæmt lögum nr. 87/1998, um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi. Fjármálaeftirlitið er ríkisstofnun sem lýtur sérstakri stjórn, en heyrir stjórnskipulega undir viðskiptaráðherra. Hann skipar stjórn til fjögurra ára í senn. Hlutverk stjórnar er að móta áherslur í starfi eftirlitsins og fylgjast með starfsemi þess og rekstri. Hún ræður forstjóra sem stjórnar daglegri starfsemi.

Fjármálaeftirlitið sinnir lögum samkvæmt margháttuðu eftirliti með fjármálfyrirtækjum, lífeyrissjóðum, váttryggingafélögum, váttryggingamiðlurum og ýmissi fjármálastarfsemi. Eftirlitið er framkvæmt með sértækum athugunum hjá eftirlitsskyldum aðilum og reglulegri upplýsingasöfnun um fjárhagsleg atriði er varða rekstur þeirra og efnahag. Úrvinnsla skriflegra fyrirspruna og erinda viðskiptamanna þessara aðila er einnig þáttur í eftirlitsstarfseminni. Fjármálaeftirlitið birtir á heimasíðu sinni ýmsar samandregnar upplýsingar úr ársreikningum eftirlitsskyldra aðila, gefur út almenn leiðbeinandi tilmæli um starfsemi á fjármálamarkaði, birtir umræðuskjöl, stendur fyrir ýmiss konar kynningum og fundum með stjórnendum og starfsmönnum á fjármálamarkaði og leitast við að vekja umræðu um málefni er varða öryggi og samkeppnishæfni fjármálamarkaðar.

Fjármálaeftirlitið starfar samkvæmt staðfestri stefnumótun sem reglulega er lögð að breyttum aðstæðum. Hana er að finna á heimasíðu eftirlitsins. Þar er einnig að finna lýsingu á skipulagi Fjármálaeftirlitsins.

YFIRLIT YFIR STARFSEMINA

1. JÚLÍ 2002 TIL 30. JÚNÍ 2003

Í þessum kafla er almenn lýsing á starfsemi Fjármálaeftirlitsins á tímabilinu 1. júlí 2002 til 30. júní 2003 auk þess sem vikið er að málum sem til meðferðar hafa verið fram að útgáfu skýrslunnar. Frásögn af starfseminni gefur til kynna hvernig Fjármálaeftirlitið hefur fylgt eftir stefnumörkun og áherslum sem fjallað var um í 3. kafla ársskýrslunnar á síðasta ári.

1.1

Stuðningur við stjórnir fyrirtækja á fjármála- markaði – kynning og upplýsingamiðlun

Áherslur á tímabilinu: Aukin upplýsingamiðlun og samskipti við stjórnir. Kynningarfundir með stjórnarmönnum. Eftirlit með áhættustýringu og innra eftirliti.

Fjármálaeftirlitið hefur á tímabilinu átt fundi með fjölmörgum stjórnnum og stjórnarmönnum fyrirtækja á fjármálamarkaði. Síðari hluta ársins 2002 og fyrri hluta ársins 2003 sótti Fjármálaeftirlitið stjórnarfundum hjá 11 lífeyrissjóðum sem reknir eru af viðskiptabönkum. Tilgangur heimsóknanna var einkum að undirstrika það brýna hlutverk stjórnar að gæta hagsmuna sjóðfélaga gagnvart öðrum hagsmunum sem óhjákvæmilega felast í starfsemi þeirra fjármálfyrirtækja sem tekist hafa á hendur rekstur viðkomandi sjóða. Á fundunum var sérstaklega farið yfir þau tæki sem stjórnir hafa til að sinna hlutverki sínu.

Í vor bauð Fjármálaeftirlitið til tveggja funda með **stjórnarmönnum í sparissjóðum**, annars vegar á Akureyri en hins vegar í Reykjavík. Um 70 manns mættu til að hlýða á fyrirlestur og skiptast á skoðunum um hlutverk og ábyrgð stjórnarmanna, áhættumælingar, áhættustýringu, innra eftirlit og innri endurskoðun. Ennfremur voru störf og starfsaðferðir Fjármálaeftirlitsins kynntar. Hliðstæðir fundir voru haldnir nú á haustdögum með **stjórnarmönnum lífeyrissjóða** og mættu um 130 manns á tvo fundi. Jafnframt er stjórnnum viðskiptabankanna boðið í heimsókn í sömu erindagjörðum. Þessu starfi verður haldið áfram á næstu mánuðum.

Til viðbótar við framangreint hefur Fjármálaeftirlitið aukið aðgang starfsmanna og stjórnarmanna fjármálfyrirtækja að upplýsingum um fjármálamarkaðinn með því að styrkja heimasíðu sína. Heimasíðan er upplýsingaveita fyrir þá sem starfa á fjármálamarkaði, en þar er hægt að nálgast upplýsingar um lög og reglur á fjármálamarkaði, upplýsingar um rekstur fyrirtækja undir eftirliti og margvíslegar upplýsingar sem tengjast starfi Fjármálaeftirlitsins.

1.2

Eftirlit með eigendum virkra eignarhluta

*Áherslur á tímabilinu: Starfshættir á fjármála-
markaði. Eigendum virkra eignarhluta settar skýrari
leikreglur, m.a. í tengslum við þátttöku þeirra í
stjórnunum fyrirtækja.*

Eins og búist var við var eftirlit með eigendum virkra eignarhluta í fjármálfyrirtækjum og váttryggingafélögum umfangsmikið á tímabilinu.

Lagaákvæði þau sem gilda um eftirlit með virkum eignarhlutum eru itarleg og kveða bæði á um að samþykktis Fjármálaeftirlitsins fyrir kaupum á virkum eignarhlutum sé leitað fyrirfram og um viðvarandi eftirlit með eigendum virkra eignarhluta. Þessu viðvarandi eftirliti er m.a. ætlað að tryggja að eignarhaldið skaði ekki heilbrigðan og traustan rekstur viðkomandi fjármálfyrirtækis eða váttryggingafélags.

Á tímabilinu urðu talsverðar breytingar á eignarhaldi fjármálfyrirtækja og váttryggingafélaga og afgreiddi Fjármálaeftirlitið **allmargar umsóknir** tengdar breyttu eignarhaldi. Þannig hafa verið afgreiddar 12 umsóknir um samþykki fyrir öflun virks eignarhlutar í 11 fjármálfyrirtækjum. Níu umsóknir hafa verið afgreiddar vegna 7 váttryggingafélaga.

Í langflestum tilvikum hafa fyrrgreindar umsóknir verið samþykktar þó dæmi séu um að þeim hafi verið hafnað. Í sumum tilvikum urðu breytingar á áformum aðila í tengslum við meðferð umsóknar. Í nokkrum tilvikum lágu yfirlýsingar umsækjenda um tilteknar aðgerðir til grundvallar ákvörðunum eftirlitsins.

Í tengslum við sölu ríkisins á eignarhlutum sínum í Landsbanka Íslands hf. og Búnaðarbanka Íslands hf. beindu kaupendur í samræmi við lagaskyldu umsóknum til Fjármálaeftirlitsins um að eignast virkan eignarhlut í viðkomandi félögum. Í ljósi stærðar eignarhlutarins og mikilvægis viðkomandi fyrirtækja á íslenskum fjármálamarkaði hlutu umsóknir þessar itarlega umfjöllun. Ákvarðanir Fjármálaeftirlitsins í þessum málum hafa birst opinberlega og eru þar tilgreindar með itarlegum hætti forsendur fyrir þeim.

Til viðbótar framangreindu hefur Fjármálaeftirlitið í nokkrum tilvikum tekið til skoðunar stærð virks eignarhluta og hvort tengsl fleiri aðila gefi tilefni til að ætla að til virks eignarhlutar hafi stofnast.

Aukið eftirlit með eigendum virkra eignarhluta í fjármálfyrirtækjum hefur ennfremur leitt til öflugra eftirlits með fjármálfyrirtækjum. Þannig hefur Fjármálaeftirlitið nýtt reynslu sína af eftirliti með virkum eignarhlutum við **mótun tilmæla** um efni reglna um störf stjórnna fjármálfyrirtækja. Þar er m.a. lögð áhersla á að stjórnarmenn fjármálfyrirtækja hafi ekki aðgang að upplýsingum um viðskiptamenn fjármálfyrirtækis nema á vettvangi stjórnar fyrirtækisins. Jafnframt er leitast við að tryggja innra eftirlit með viðskiptum við venslaða aðila, þ.m.t. aðila sem tengdir eru stjórnarmönnum. Ennfremur hefur verið komið á reglulegri upplýsingagjöf til Fjármálaeftirlitsins um fyrirgreiðslu við venslaða aðila.

1.3

Eftirlit á einstökum sviðum fjármálamarkaðar

1.3.1 Fjármálfyrirtæki og lánamarkaður¹

Áherslur á tímabilinu: Aðlögun að nýjum lögum. Nýjar aðferðir teknar upp í eftirliti sem styðja við áhættustýringu fjármálfyrirtækja. Eftirlit með afskriftum.

Ný lög um fjármálfyrirtæki, nr. 161/2002, tóku gildi 1. janúar 2003. Með þeim hafa ein lög verið sett um stofnun og rekstur viðskiptabanka, sparisjóða, lánafyrirtækja, rafeyrisfyrirtækja, verðbréfafyrirtækja, verðbréfamiðlana og rekstrarfélaga verðbréfasjóða. Lögin fela í sér breytingar á þeirri umgjörð sem þessum fyrirtækjum er búin auk breytinga á starfsheimildum Fjármálaeftirlitsins.

Fjármálaeftirlitið hefur lagað starfsemi sína að nýjum lögum. Enn stendur yfir vinna við mótun og endurskoðun reglna sem Fjármálaeftirlitinu ber að setja samkvæmt lögnum. Ennfremur er Fjármálaeftirlitið að móta ný úrræði í eftirliti, m.a. nýja heimild til að ákveða hæri eiginfjárlutföll fyrir einstök fjármálfyrirtæki.

Það fellur í hlut Fjármálaeftirlitsins að hafa eftirlit með því að fjármálfyrirtæki tileinki sér ný lög og nýjar reglur í starfsemi sinni. Í því skyni hefur Fjármálaeftirlitið **staðið fyrir kynningarfundum** um nýju lögin.

Áfram var **fylgst með útlánagæðum** lánastofnana, en slök gæði nokkurs hluta útlána sem veitt voru á árunum 1998-2001 eru enn að koma fram í auknum afskriftum. Hagstæðar ytri aðstæður og betri rekstur hefur leitt til þess að lánastofnunum hefur í heild tekist að mæta útlánaafskriftum án veikingar á eiginfjárstöðunni. Athuganir Fjármálaeftirlitsins hafa í nokkrum tilvikum leitt til aukinna framlaga í afskriftareikning. Í 4 tilvikum hefur eiginfjárlutfall fjármálfyrirtækis reynst undir lögbundnum mörkum. Í þeim tilvikum var gripið til aðgerða til að koma eiginfjárstöðunni í lögmælt horf. Í nokkrum tilvikum til viðbótar hefur Fjármálaeftirlitið lýst áhyggjum vegna slakrar eiginfjárstöðu fjármálfyrirtækis. Þá hafa alloft verið gerðar athugasemdir við stórar áhættuskuldbindingar einstakra lánastofnana.

Fjármálaeftirlitið hefur haldið áfram að þróa **nýjar aðferðir í eftirliti** með fjármálfyrirtækjum. Tekið var í notkun sérstakt áhættumatskerfi sem eftirlitið hefur þróað á síðustu árum, en kerfinu er m.a. ætlað að auðvelda mat á nauðsynlegri eiginfjárstöðu

einstakra fjármálfyrirtækja, út frá upplýsingum um eigið fé, gæðum eigna, arðsemi, lausafjástöðu, næmni fyrir markaðsáættu og stjórnun. Kerfið er notað í eftirliti með fjármálfyrirtækjum og hefur því verið vel tekið í flestum tilvikum.

Sérstök álagspróf hafa einnig verið tekin upp í eftirliti með fjármálfyrirtækjum. Reiknað er út hversu hátt eiginfjárlutfall fjármálfyrirtækis þarf að vera til að standast tiltekna lækkan hlutabréfa og skuldabréfa í eigu fyrirtækisins og tiltekna niðurfærslu óvaxtaberandi útlána og fullnustueigna. Forsendur álagsprófsins miðast við aðstæður sem gætu komið upp. Niðurstöður þess styðja það álit Fjármálaeftirlitsins, sem áður hefur verið sett fram í ársskýrslum, að stærstu viðskiptabönkum beri að stefna að a.m.k. 10% eiginfjárlutfalli, útreiknuðu samkvæmt lögum, og 8% eiginfjárlutfalli að frátöldum vikjandi lánunum.

Fyrirgreint áhættumatskerfi og álagspróf munu liggja til grundvallar huganlegum ákvörðunum Fjármálaeftirlitsins um **hæri eiginfjárlutföll** fyrir einstök fjármálfyrirtæki, en kveðið er á um sérstaka heimild til slíkra ákvarðana í lögum nr. 161/2002, um fjármálfyrirtæki. Reglur um þessar ákvarðanir eru nú í mótun hjá eftirlitinu.

Til viðbótar við framangreint hefur Fjármálaeftirlitið leitast við að styrkja eftirlit og **yfirsýn yfir áhættustýringu** stærri fjármálfyrirtækja á samstæðugrundvelli, einkum þeirra sem starfa einnig erlendis og eiga þar dótturfyrirtæki. Lagt er fyrir þessi fyrirtæki að greina áhættu í starfsemi samstæðunnar, sundurliðað eftir tekjusiðum og dótturfyrirtækjum. Ennfremur er lagt mat á mælingar fyrirtækisins á viðkomandi áhættum og stýringu þeirra. Sérstök skýrsluform vegna þessa hafa verið útbúin í samráði við hlutadeigandi fyrirtæki. Í sama skyni er Fjármálaeftirlitið að taka upp sérstök skýrsluskil vegna landaáhættu stærri fjármálfyrirtækja, þ.e. áhættu vegna krafna og skulda við erlendra aðila.

Fjármálaeftirlitið ber ábyrgð á samstæðueftirliti íslenskra fjármálfyrirtækja sem starfa erlendis, en erlend dótturfyrirtæki þeirra eru jafnframt undir eftirliti þar sem þau hafa starfsleyfi. Kappkostað er að styrkja **samstarf við erlendar systurstofnanir** í tengslum við samstæðueftirlit og eru sérstakir tvíhliða samstarfssamningar um eftirlit með tilteknum fjármálfyrirtækjum nú í vinnslu.

Þá hefur Fjármálaeftirlitið tekið upp nýjar aðferðir við **eftirlit með upplýsingatækni** þar sem lagt er kerfisbundið mat á upplýsingakerfi og stjórnun þeirra.

Fjármálaeftirlitið tók á tímabilinu til skoðunar stærsta samruna íslenskra fjármálfyrirtækja hingað til, þ.e. samruna Kaupþings banka hf. og Búnaðarbanka Íslands hf. Samruninn var tekinn til ítarlegrar athugunar og voru settar fram tilteknar kröfur um framgang hans og atriði er vörðuðu áhættustýringu og innra eftirlit.

Fjármálaþjónusta á vegum erlendra fyrirtækja er í vaxandi mæli boðin hér á landi án þess að viðkomandi fyrirtæki hafi fullnægjandi leyfi. Fjármálaeftirlitið hefur í nokkrum tilvikum **varað við starfsemi** nafngreindra fyrirtækja. Í einu tilviki hefur Fjármálaeftirlitið bannað starfsemi innlends fjármálfyrirtækis erlendis.

1. Í þessum kafla er fjallað um eftirlit með fyrirtækjum sem falla undir lög nr. 161/2002, um fjármálfyrirtæki, bæði á sviði lána- og verðbréfamarkaðar.

Á tímabilinu hefur Fjármálaeftirlitið **unnið að nokkrum reglum og tilmælum** sem varða fjármálafyrirtæki. Þar má nefna reglur um undanþágu smærri fjármálafyrirtækja frá starfrækslu innri endurskoðunardeilda. Fjármálaeftirlitið hefur í því efni lagt áherslu á að úttektir á innra eftirliti séu ekki framkvæmdar af ytri endurskoðanda viðkomandi fjármálafyrirtækis, eins og leyfilegt hefur verið hingað til. Einnig hefur verið unnið að endurskoðun reglna um reikningsskil fjármálafyrirtækja. Í því efni er gert ráð fyrir bættri upplýsingagjöf um laun og þóknanir til stjórnenda og endurskoðanda fjármálafyrirtækja. Einnig er unnið að styrkingu reglna um afskriftir fjármálafyrirtækja með hliðsjón af stöðlum Alþjóðareikningsskilaráðsins.

1.3.2 Verðbréfamarkaður

Áherslur á tímabilinu: Fyrirbyggjandi aðgerðir til að sporna við innherjasvikum og markaðsmisnotkun.

Markaðsvakt. Aðlögun að nýjum lögum um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði.

Fjármálaeftirlitið hefur lagt mikla vinnu í að stuðla að bættum starfsháttum útgefenda skráðra verðbréfa og fjármálafyrirtækja á verðbréfamarkaði. Þessi vinna miðar einkum að því að takmarka hættu á innherjasvikum og markaðsmisnotkun.

Liður í þessu er að ganga eftir því við útgefendur skráðra verðbréfa að þeir setji sér **reglur um meðferð innherjaupplýsinga** og viðskipti fruminnherja. Jafnframt ber þeim að tilnefna regluvörð sem fylgja á framkvæmd reglnanna eftir. Fjármálaeftirlitið staðfestir reglurnar og gengur um leið úr skugga um að þær séu í samræmi við lög og leiðbeinandi tilmæli. Í mörgum tilvikum hefur gengið seinlega að fá þessar reglur til formlegrar staðfestingar. Dagsektum hefur verið beitt í þessu skyni. Nú hafa 110 félög sett sér reglur og hefur Fjármálaeftirlitið staðfest flestar þeirra.

Fjármálaeftirlitið hefur leitast við að aðstoða útgefendur skráðra félaga við að koma á þeirri umgjörð sem framangreindar reglur gera ráð fyrir. Í því skyni hefur Fjármálaeftirlitið boðað regluverði félaganna til kynningarfundu. Einnig hafa regluverðir skráðra félaga verið heimsóttir til að ganga úr skugga um að farið sé að reglunum. Þetta er oft gert í tengslum við viðskipti fruminnherja á viðkvæmum tímabilum eða þegar veigamikil viðskipti eiga sér stað með verðbréf hlutaðeigandi félags.

Í kjölfar nýrra laga um verðbréfavíðskipti, nr. 33/2003, sem tóku gildi 1. júlí 2003, gerði Fjármálaeftirlitið breytingar á leiðbeinandi tilmælum nr. 2/2001, um efni reglna um meðferð innherjaupplýsinga og viðskipti fruminnherja.

Í tengslum við **markaðsvakt** Fjármálaeftirlitsins voru 18 mál tekin til formlegrar athugunar á tímabilinu. Ríflega helmingur þessara mála varðaði innherjavíðskipti, tæplega helmingur varðaði upplýsingagjöf á markaði og eitt varðaði reglur um almennt útboð. Í tveimur tilvikum stendur athugun enn yfir, í átta málum reyndist ekki ástæða til athugasemda, en í sjö tilvikum voru gerðar athugasemdir og úrbóta krafist, eða settar fram leiðbeiningar um eðlilega víðskiptahætti. Í einu tilviki stöðvaði Fjármálaeftirlitið útboð verðbréfa. Ekki reyndust forsendur til að vísa framangreindum málum til efnahagsbrotadeildar ríkislögreglustjóra.

Hér að framan eru talin mál er varða verðbréfavíðskipti og tekin eru formlega upp við aðila þess. Í reglugrepi markaðsvakt eru

fjöl mörg mál tekin til skoðunar, en ekki talin ástæða til að hefja formlega athugun. Ennfremur eru ótalin allmörg mál sem varða starfshætti fjármálafyrirtækja á verðbréfamarkaði.

Til viðbótar við framangreint hefur Fjármálaeftirlitið aðstoðað erlend eftirlitsstjórnvöld og innlend og erlend lögregluvöld við athugun mála á verðbréfamarkaði.

Fjármálaeftirlitið hefur ennfremur **hugað að leiðbeinandi tilmælum** um ýmis atriði er varða starfshætti fjármálafyrirtækja á verðbréfamarkaði. Þannig hefur verið unnið að leiðbeinandi tilmælum um greiningardeildir og greinendur. Ennfremur er unnið að leiðbeinandi tilmælum um starfshætti fjármálafyrirtækja, þar sem tekið er á fjölmörgum þáttum er varða samskipti fjármálafyrirtækis og viðskiptamanns í verðbréfavíðskiptum. Í þessu efni er byggt á grunnreglum sem Samtök evrópskra verðbréfaeftirlita (CESR) hafa birt, en Fjármálaeftirlitið er aðili að þeim samtökum.

Í eftirliti með fjármálafyrirtækjum hefur sérstaklega verið hugað að starfsháttum á verðbréfamarkaði. **Athugun á starfsháttum** eins fjármálafyrirtækis leiddi til allmargra athugasemda og krafna um úrbætur. Önnur athugun leiddi til þess að starfsleyfi viðkomandi var skilað inn.

Lög nr. 30/2003, um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði, tóku gildi 1. júlí 2003. Lögin fela í sér **viðamiklar breytingar** á gildandi löggjöf. Í tengslum við hin nýju lög hefur Fjármálaeftirlitið m.a. haft til meðferðar umsóknir um starfsleyfi verðbréfasjóða og rekstrarfélaga verðbréfasjóða, en samkvæmt nýju lögnum verða rekstrarfélög nú fullgild fjármálafyrirtæki með víðtækari starfheimildir en áður. Ennfremur hefur Fjármálaeftirlitið haft til meðferðar starfsleyfisumsóknir fjárfestingarsjóða, sem er ný starfsleyfisútskýld tegund sjóða um sameiginlega fjárfestingu. Á meðal nýrra eftirlitsverkefna samkvæmt lögnum er að taka afstöðu til þess hvaða aðilar skuli sækja um starfsleyfi sem fjárfestingarsjóðir.

Fjármálaeftirlitið hefur átt í margháttuðum samskiptum við starfsmenn og stjórnendur fjármálafyrirtækja vegna framangreindra laga. Í aðdraganda nýrrar lagasetningar gerði Fjármálaeftirlitið ítarlega athugun á því hvernig verðbréfasjóðir framfylgdu fjárfestingarstefnu sinni, en ný og ítarlegri skýrsluskil um fjárfestingarverðbréfasjóða voru tekin upp á síðari hluta ársins 2002. Í ljós komu frávik frá fjárfestingarstefnu í allmörgum tilvikum. Gerðar voru athugasemdir vegna þessa og krafist úrbóta. Þær úrbætur tengjast í mörgum tilvikum aðlögun sjóðanna að nýrri löggjöf.

1.3.3 Lífeyrismarkaður

Áherslur á tímabilinu: Bætt innra eftirlit. Eftirlit með fjárfestingum. Betri gögn og gegnsæi í tryggingafræðilegu mati.

Veigamestu eftirlitsverkefni Fjármálaeftirlitsins í eftirliti með lífeyrissjóðum hafa verið ítarlegar **athuganir á fjárfestingum** lífeyrissjóða undanfarin tímabil. Á síðasta tímabili var haldið áfram með eldri athuganir og hafist handa við nýjar. Meginmarkmiðið með þessum athugunum er að fara yfir fjárfestingar einstakra lífeyrissjóða með hliðsjón af ákvæðum VII. kafla laga nr. 129/1997, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, þar sem kveðið er á um fjárfestingarheimildir lífeyrissjóða. Athuganirnar felast að hluta til í því að kanna flokkun í fjárfestingarskýrslum

sem lifeyrissjóðir senda Fjármálaeftirlitinu ársfjórðungslega. Í skýrslunum eru fjárfestingar flokkaðar með hliðsjón af ákvæðum 36. gr. VII. kafla laganna. Skýrslurnar eru helsta tæki Fjármálaeftirlitsins til að fylgjast með því að fjárfestingar sjóðanna séu innan ramma laganna og nýtast ekki síður stjórnendum sjóðanna sem slíkar. Það er því afar mikilvægt að vandað sé til flokkunar í skýrslunum. Í tengslum við fjárfestingarathuganirnar var innra eftirlit hjá lifeyrissjóðum kannað auk þess sem farið var yfir ársreikninga, endurskoðunarskýrslur og fjárfestingarstefnur sjóðanna.

Athugasemdir Fjármálaeftirlitsins í kjölfar fjárfestingarathugananna hafa helst lotið að fjárfestingum í óskráðum verðbréfum umfram heimildir laga enda hefur athugunum að verulegu leyti verið beint að sjóðum sem eru yfir hámarksheimildum laga í óskráðum verðbréfum. Fjármálaeftirlitið hefur krafist sjóðina um úrbætur og nú er svo komið að fjárfestingar lifeyrissjóða í óskráðum verðbréfum eru í langflestum tilvikum í löglegu horfi. Þá hafa athugasemdir í nokkrum mæli verið gerðar við fjárfestingar í verðbréfum útgefnum af sama aðila og heildarfjárfestingar í einstökum verðbréfasjóðum. Hjá allflestum lifeyrissjóðum sem gerðar voru athuganir á voru gerðar athugasemdir við ýmis atriði er vörðuðu fyrirkomulag innra eftirlits.

Í þeim sjóðum þar sem fjárfestingar hafa ekki verið í samræmi við lög hefur innra eftirliti ekki verið nægilega vel sinnt. Almennt má segja að gögnum um innra eftirlit frá lifeyrissjóðum hafi verið heldur ábótavant og gögn ekki skilað sér nægilega vel. Þá hefur Fjármálaeftirlitið **gert fjölda athugasemda og komið með ábendingar** varðandi flokkun fjárfestinga í fjárfestingarskýrslum. Nokkur brögð hafa verið að því að ársreikningar og fjárfestingarstefnur lifeyrissjóðanna hafi ekki verið í samræmi við reglur sem um þau gilda og hafa margvíslegar athugasemdir verið gerðar við sjóðina í þessu sambandi og úrbóta krafist.

Fjármálaeftirlitið hefur á tímabilinu hafið viðamiklar athuganir á starfsemi þriggja lifeyrissjóða. Tveimur þeirra lauk með athugasemdum og kröfum um úrbætur en einni er ólokið. Í einu tilviki afhenti Fjármálaeftirlitið efnahagsbrotadeild ríkislögreglustjóra niðurstöður og gögn vegna athugunar.

Á tímabilinu gaf Fjármálaeftirlitið út **nýtt skýrsluform** vegna skila á tryggingafræðilegum úttektum til eftirlitsins. Skýrslurnar gefa gott yfirlit yfir tryggingafræðilega stöðu viðkomandi lifeyrissjóðs, forsendur matsins og breytingar frá fyrri tíð. Skýrslunum er ætlað að auka gegnsæi tryggingafræðilegra úttekta. Þær eru liður í að styrkja eftirlit með skuldbindingum lifeyrissjóða og ættu jafnframt að nýtast lifeyrissjóðum sem eftirlitstæki.

Rúmlega 20 lifeyrissjóðir, eða ríflega þriðjungur, hafa breytt samþykktum sínum á tímabilinu en Fjármálaeftirlitið veitir umsögn um breytingarnar að beiðni fjármálaráðuneytisins. Talsvert hefur verið um réttindaskerðingar, ýmist í formi lækkunar margföldunarstuðla eða breytingar á greiðslutímabilum lifeyris. Stafar það að hluta til af þeirri staðreynd að nokkrir sjóðir voru á árinu 2002 utan við þau mörk sem lög nr. 127/1997, um skyldutryggingu lifeyrirséttinda og starfsemi lifeyrissjóða, heimila þeim um mun á eignarliðum og lifeyrisskuldbindingum.

Í því skyni að tryggja faglega starfshætti við ráðstöfun iðgjalds til lifeyrissparnaðar og viðbótartryggingavernd hefur Fjármálaeftirlitið **unnið að leiðbeinandi tilmælum** sem stuðla eiga að einsleitni og samræmi við framkvæmd reglna um þetta og að framkvæmdin verði í samræmi við heilbrigða og eðlilega starfshætti.

Álitaefni hafa komið upp við túlkun og framkvæmd reglugerðar nr. 698/1998, um ráðstöfun iðgjalds til lifeyrissparnaðar og viðbótartryggingavernd. Einnig hefur Fjármálaeftirlitið orðið vart við ýmis vandkvæði sem tengjast starfsháttum þeirra sem starfa við að koma á eða veita ráðgjöf um samninga um lifeyrissparnað, en kvörtunarmálum vegna umræddra starfshátta hefur fjölgað á undanföllum mánuðum.

Eins og fram kemur í kafla 1.1 hefur Fjármálaeftirlitið lagt áherslu á hlutverk og ábyrgð stjórnar lifeyrissjóða og innra eftirlit hjá lifeyrissjóðum. Þannig sótti Fjármálaeftirlitið stjórnarfundum lifeyrissjóða í rekstri hjá fjármálafyrirtækjum og bauð ennfremur stjórnarmönnum lifeyrissjóða til funda í húsakynnum eftirlitsins. Á þessum fundum var farið yfir ábyrgð stjórnar lifeyrissjóða, innra eftirlit og áhættustýringu. Þá var forsvarsmönnum lifeyrissjóða boðið til kynningar vegna skýrslu um ársreikninga lifeyrissjóða sem kom út í júlí 2003.

1.3.4 Vátryggingamarkaður

Áherslur á tímabilinu: Áhættustýring vátryggingafélaga. Eftirlit með vátryggingaskuld. Bættir starfshættir í sölu vátrygginga.

Á tímabilinu hefur Fjármálaeftirlitið gert **athuganir á áhættustýringu** og innra eftirliti hjá allmörgum vátryggingafélögum og vátryggingamiðlurum. Athugasemdum og ábendingum hefur verið komið á framfæri þegar tilefni hefur verið til. Í þessu efni hefur Fjármálaeftirlitið m.a. mælt til þess að vátryggingafélög noti álagspróf í starfsemi sinni, í því skyni að draga fram stöðu félagsins við mismunandi aðstæður og greina betur áhættur. Fjármálaeftirlitið hefur ennfremur leitast við að styrkja eftirlit og yfirsýn yfir áhættustýringu stærri vátryggingafélaga á samstæðugrundvelli, í því skyni að greina áhættur á tekjusviðum og dótturfyrirtækjum og meta áhættumælingar og áhættustýringu.

Fjármálaeftirlitið hefur fylgst áfram með **þróun vátryggingaskuldar** í lögboðnum ökutækjatrýggingum. Fjármálaeftirlitið hefur á tímabilinu unnið sérstakar tölfraðigreiningar á stöðu vátryggingaskuldar hjá þremur stærstu skaðatryggingafélögum. Hefur Fjármálaeftirlitið leitað sjónarmiða vátryggingafélaganna gagnvart þeim greiningum og mun í framhaldinu taka tiltekin atriði í mati tjóna til ítarlegri athugunar. Að þeirri athugun lokinni verða endanlegar niðurstöður kynntar viðkomandi vátryggingafélagi.

Fjármálaeftirlitið er að ljúka athugun á hækkan iðgjalds sem varð á tímabilinu í lögboðnum brunatryggingum fasteigna og öðrum vátryggingagreinum eignatrygginga. Athuganirnar beindust að þremur stærstu vátryggingafélögum og verða niðurstöðurnar kynntar hverju vátryggingafélagi.

Tvö innlend vátryggingafélög fengu starfsleyfi á tímabilinu, Íslands-trygging hf. í skaðatryggingum og Líftryggingamiðstöðin hf. í líftryggingum. Fyrnefnda félagið er sjálfstæð viðbót við vátryggingamarkaðinn en síðarnefnda félagið er dótturfélag í 100% eigu Tryggingamiðstöðvarinnar hf. Fjármálaeftirlitið hefur að undanförmu haft til afgreiðslu umsóknir tveggja nýrra vátryggingafélaga. Umrædd félög hafa sérstöðu vegna þess að þau leggja áherslu á að vera með starfsemi erlendis í tilteknum vátryggingagreinum.

Á tímabilinu urðu talsverðar **breytingar á vátryggingamiðlunum**. Þannig hafa 4 nýjar vátryggingamiðlanir fengið

starfsleyfi og 2 erlendar váttryggingamiðlanir verið skráðar hér á landi. Á tímabilinu skiluðu 10 váttryggingamiðlarar (einstaklingar og lögaðilar) inn starfsleyfum sínum, ýmist að eigin frumkvæði, í samráði við Fjármálaeftirlitið eða að kröfu þess. Til viðbótar skiluðu 3 váttryggingamiðlarar inn starfsleyfum sínum í ágúst sl. Nokkrar váttryggingamiðlanir hafa lent í talsverðum fjárhagslegum erfiðleikum í rekstri sínum. Dæmi eru um að váttryggingamiðlanir hafi verið teknar til gjaldþrotaskipta. Fjármálaeftirlitinu er ekki kunnugt um að váttryggingatakar hafi beðið tjón af fjárhags-erfiðleikum váttryggingamiðlara.

Eins og áður hefur verið **hugað að starfsháttum** á váttryggingamarkaði. Almenn er það mat Fjármálaeftirlitsins að starfshættir váttryggingamiðlara séu að færast til betra horfs. Þó hafa ábendingar til Fjármálaeftirlitsins og eftirlit þess á tímabilinu leitt í ljós misbrestir í upplýsingagjöf og ráðgjöf starfsmanna váttryggingafélaga og váttryggingamiðlara. Dæmi um það er að váttryggingatakar hafa samkvæmt ráðgjöf fært váttryggingar til annars félags án þess að nægilega sé hugað að kostnaði sem af því hlýst og réttarstöðu váttryggingataka að öðru leyti. Með hliðsjón af þessu hefur Fjármálaeftirlitið gefið út leiðbeinandi tilmæli um starfshætti váttryggingamiðlara nr. 7/2002. Tilmælunum er ætlað að stuðla að bættum starfsháttum váttryggingamiðlara, m.a. að því er varðar upplýsingagjöf gagnvart viðskiptavinum. Í framhaldinu hefur Fjármálaeftirlitið unnið að mótun tilmæla um starfshætti sölumanna váttryggingafélaga.

Nokkuð hefur borið á samstarfsferfiðleikum milli innlendra váttryggingafélaga og váttryggingamiðlara. Í ýmsum tilvikum hafa slík mál verið tekin til athugunar og afstaða tekin til ágreiningsefna.

1.4

Athugun Alþjóðagjaldeyrissjóðsins

Áhersla: Skilvirkt eftirlit stuðlar að samkeppnishæfni íslensks fjármálamarkaðar.

Sendinefnd frá Alþjóðagjaldeyrissjóðnum heimsótti Ísland í apríl 2003. Tilgangur heimsóknarinnar var að endurmeta stöðugleika íslenska fjármálakerfisins og hversu vel fylgt er alþjóðlegum viðmiðunum varðandi eftirlit og aðra skylda þætti (FSSA, Financial Sector Stability Assessment). Með athugun Alþjóðagjaldeyrissjóðsins nú var fylgt eftir athugun frá árinu 2001, en í skýrslu um þá athugun lagði sjóðurinn til ýmsar breytingar á löggjöf og eftirliti til að bregðast við veikleikum á fjármálamarkaði og eftirliti með honum. Meðal annars lagði sjóðurinn til verulega stækkun á eftirlitinu.

Skýrsla um niðurstöður athugunarinnar nú var birt á heimasíðu Alþjóðagjaldeyrissjóðsins í ágúst 2003. Í niðurstöðum skýrslunnar kemur fram að ójafnvægi sem greindist í FSSA skýrslunni frá 2001 sé nú horfið og að meira jafnvægis gæti nú í áhættu fjármálageirans, m.a. fyrir tilstuðlan fyrirbyggjandi eftirlitsaðgerða. Í skýrslunni er borið lof á skjótar og umfangsmiklar **umbætur** sem gerðar hafa verið á regluverki og eftirliti. Staðfest er að Fjármálaeftirlitið og sú umgjörð sem fjármálafyrirtækjum er nú búin uppfylli flest ákvæði alþjóðlegra kjarnareglna um árangursríkt bankaeftirlit. Aðeins í einu tilviki er komist að þeirri niðurstöðu að eftirlit uppfylli ekki þessar alþjóðlegu kröfur, þar sem reglulega upplýsingagjöf fjármálafyrirtækja til eftirlitsins um áhættu í útlánnum til lánþega

erlendis skorti. Í kjölfar þessarar niðurstöðu er Fjármálaeftirlitið nú að koma slíkri upplýsingagjöf á.

Í skýrslunni er ennfremur farið jákvæðum orðum um nýjar aðferðir í eftirliti sem Fjármálaeftirlitið hefur þróað og lýst er í kafla 1.3.1 hér að framan. Horft er til mælinga og aðferða eftirlitsins í mati sjóðsins á stöðu fjármálamarkaðar nú.

Þrátt fyrir að sjóðurinn hrósi stjórnvöldum, þ.á m. Fjármálaeftirlitinu, fyrir aðgerðir sem styrkt hafa stöðugleika fjármálakerfisins hefur sjóðurinn fram að færa nokkrar **ábendingar** um áframhaldandi endurbætur. Má þar nefna að sjóðurinn telur að stjórnvöld þurfi að vera reiðubúin að endurskoða stærð Fjármálaeftirlitsins þar sem starf þess við að koma nýjum lögum í framkvæmd megi ekki koma niður á kjarnaftirliti. Einnig er bent á að Fjármálaeftirlitið eigi enn nokkuð verk óunnið í að koma lögum um fjármálafyrirtæki að fullu til framkvæmda, m.a. með setningu tilmæla og reglna. Sú vinna er raunar talsvert lengra komin nú en þegar athugunin átti sér stað.

Niðurstöður Alþjóðagjaldeyrissjóðsins gefa til kynna að Fjármálaeftirlitið og sú umgjörð sem fjármálafyrirtækjum er nú búin standist í heild samanburð við það sem best gerist. Sú niðurstaða er mikilvæg fyrir samkeppnishæfni íslensks fjármálamarkaðar.

1.5

Erlent samstarf

Áhersla: Samræming í eftirliti og reglusetningu á Evrópska efnahagssvæðinu styrkir skýsamlega útrás innlendra fyrirtækja.

Hugað hefur verið sérstaklega að reikningsskilamálum í erlendu samstarfi Fjármálaeftirlitsins, en ákveðið hefur verið á vettvangi Evrópusambandsins að taka upp reikningsskilastaðla Alþjóðareikningsskilaráðsins í samstæðureikningsskilum skráðra félaga frá og með árinu 2005. Þær breytingar munu hafa veruleg áhrif hér á landi, en undirbúningur er á forræði fjármálaráðuneytisins. Fjármálaeftirlitið tekur þátt í norrænu samstarfi fjármálaeftirlita er varðar reikningsskil. Samstarfshópur um þessi málefni hélt fund í Reykjavík í ágúst 2003. Þar var fjallað upptöku reikningsskilastaðla Alþjóðareikningsskilaráðsins og stöðu undirbúnings í hverju landi.

Fjármálaeftirlitið hefur **staðið fyrir kynningu og umræðu** um fyrirhugaðar breytingar í reikningsskilum. Meðal annars hefur sérfræðingum fjármálafyrirtækja og váttryggingafélaga verið boðið til kynningarfundar um þessi mál.

Á vettvangi samstarfsnefndar evrópskra verðbréfaeftirlita, CESR, er einnig unnið að undirbúningi þessara breytinga. Nefndin hefur m.a. samþykkt grunnreglur um framkvæmd breytinganna og eftirlit með reikningsskilum.

Miklar breytingar hafa átt sér stað í samstarfi fjármálaeftirlita á einstökum sviðum fjármálamarkaðar, í tengslum við **breytingar á ákvörðunarferli** innan Evrópusambandsins. Fjármálaeftirlitið er aðili að samstarfi verðbréfaeftirlita, CESR (The Committee of European Securities Regulators). Nefndin hefur það hlutverk að samræma eftirlit á verðbréfamarkaði og styðja þannig við skilvirkan innri markað á Evrópska efnahagssvæðinu. Einnig sinnir nefndin ráðgjöf til framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins um mótun samræmdirar löggjafar á verðbréfamarkaði. Í því efni hefur nefndin

unnið að ráðgjöf vegna reglna um markaðssvik og útboðslýsingar. Ennfremur hefur nefndin gefið út grunnreglur um starfshætti í verðbréfavíðskiptum, sem Fjármálaeftirlitið mun leitast við að innleiða hér á landi.

Á tímabilinu hefur verið stofnað til hliðstæðra samstarfsnefnda á öðrum sviðum fjármála markaðar. Stofnuð hefur verið nefnd banka- eftirlita, CEBS (Committee of European Banking Supervisors) og nefnd vátrygginga- og lífeyrissjóðaeftirlita, CEIOPS (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors). Þessar nefndir eru stofnaðar að fyrirmynd verðbréfaeftirlitsnefndarinnar, CESR, og munu hafa svipað hlutverk á sínu sviði.

1.6

Rekstur Fjármálaeftirlitsins

Áherslur: Skilvirkur rekstur og árangursstjórnun.

Rekstrarumfang og eftirlitsgjald

Árið 2002 námu gjöld Fjármálaeftirlitsins að meðtöldum eignakaupum alls 266,7 m.kr. Tekjur að meðtöldum fjármunatekjum á árinu námu alls 217,5 m.kr., en þar af voru tekjur af eftirlitsgjaldi 211,1 m.kr. Gjöld umfram tekjur námu því 49,2 m.kr. á árinu 2002. Undanskilið í framangreindu eru gjöld og tekjur vegna úrskurðarnefnda, sem vistaðar eru hjá Fjármálaeftirlitinu. Í ársbyrjun 2002 nam höfuðstóll Fjármálaeftirlitsins, eða uppsafnaður rekstrar- árangur stofnunarinnar frá fyrri árum, um 47,9 m.kr. Tekið var tillit til þess við ákvörðun eftirlitsgjalds, sem samþykkt var á Alþingi fyrir árið 2002. Tekjum ársins og höfuðstól var ráðstafað til reksturs á árinu og var eigið fé í árslok 2002 neikvætt um 1,3 m.kr. eða 0,5% af gjöldum stofnunarinnar samtals.

Ársreikningur Fjármálaeftirlitsins fyrir árið 2002 er birtur í 5. kafla skýrslunnar.

Samkvæmt endurskoðaðri rekstraráætlun Fjármálaeftirlitsins fyrir árið 2003 er gert ráð fyrir að gjöld á árinu verði alls 266,1 m.kr. Áætlað er að tekjur að meðtöldum vaxtatekjum verði 263,7 m.kr. en þar af verði tekjur af eftirlitsgjaldi 259,7 m.kr. Gjöld umfram tekjur á árinu 2003 eru þannig áætlaðar 2,4 m.kr. og að teknu tilliti til neikvæðs eiginfjár í ársbyrjun 2003, að fjárhæð 1,3 m.kr., er gert ráð fyrir 3,7 m.kr. yfirferðum rekstrarhalla stofnunarinnar í rekstraráætlun vegna ársins 2004.

Rekstraráætlun Fjármálaeftirlitsins fyrir árið 2004 hefur verið kynnt viðskiptaráðherra í samræmi við ákvæði laga. Áætlunin gerir ráð fyrir að rekstrarumfang á árinu 2004 aukist um 8,5% frá árinu 2003. Gert er ráð fyrir að á árinu 2004 muni gjöld ársins nema alls 288,7 m.kr. og tekjur að meðtöldum fjármunatekjum verði 292,5 m.kr. en þar af verði álagt eftirlitsgjald á árinu 2004 um 289,5 m. kr.

Samkvæmt lögum nr. 87/1998, um opinbert eftirlit með fjármála- starfsemi skulu eftirlitsskyldir aðilar standa straum af rekstri Fjármála- eftirlitsins. Um álagningu eftirlitsgjalds gilda lög nr. 99/1999, um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, með síðari breytingum. Eftirlitsgjaldið reiknast ýmist sem hundraðshluti af heildareignum, rekstrargjöldum eða tryggingariðgjöldum eftirlitsskyldra aðila í samræmi við eðli starfsemi þeirra. Í öllum tilvikum er þó um að ræða ákveðna lágmarksfjárhæð.

Starfsmannafjöldi og starfsumhverfi

Í ársbyrjun 2003 voru fóst stöðugildi við Fjármálaeftirlitið alls 33 en auk þess voru þá þrjú lausráðnir starfsmenn í rúmlega tveimur stöðugildum. Fjöldi fastra stöðugilda var óbreyttur á miðju ári 2003 en þá voru tveir lausráðnir starfsmenn í rúmlega einu stöðugildi við eftirlitið. Í ársbyrjun 2002 voru alls 31 stöðugildi við Fjármálaeftirlitið. Frá miðju ári 2002 til miðs árs 2003 hófu 2 starfsmenn störf hjá stofnuninni en 3 létu af störfum, þ.a. einn lausráðinn. Starfsmenn Fjármálaeftirlitsins eru að meirihluta sérfræðimenntaðir. Þannig eru 13 þeirra menntaðir á sviði viðskipta- fræða, 8 eru lögfræðimenntaðir, 2 tryggingastærðfræðingar og 2 tölvunarfræðingar.

Með rekstraráætlun Fjármálaeftirlitsins vegna ársins 2004 sem lögð hefur verið fyrir viðskiptaráðherra fylgir sérstök greinargerð um rekstur og starfsumhverfi Fjármálaeftirlitsins næstu þrjú ár. Í greinargerðinni er leitast við að gefa mynd af því hvert stefnir í starfsemi og rekstri Fjármálaeftirlitsins jafnframt því að lýsa þróun eftirlits hér og í þeim löndum sem við berum okkur gjarnan saman við í þessum efnunum. Fjallað er um nýlegar og fyrirsjáanlegar breytingar á lagaumhverfi og möguleg áhrif þessa á rekstur Fjármálaeftirlitsins. Þá er í skýrslunni fjallað um innri starfsemi Fjármálaeftirlitsins, starfstilhögun, markmið í starfsmannamálum og hvert stefnir í rekstri Fjármálaeftirlitsins.

Heimasíðan og upplýsingamiðlun varðandi eftirlitsstarfsemina

Unnið var að endurbótum á heimasíðu Fjármálaeftirlitsins, www.fme.is, á síðari hluta ársins 2002 í þeim tilgangi að gera efni síðunnar aðgengilegra, en þessi miðill gegnir sífellt mikilvægara miðlunarhlutverki í starfsemi eftirlitsins. Eftirlitsskyldir aðilar sækja nú nær alfarið gögn og upplýsingar varðandi skýrslu- og upplýsinga- skil til Fjármálaeftirlitsins á heimasíðu eftirlitsins og þaðan miðlar Fjármálaeftirlitið fréttum, umræðuskjölum og margvíslegum tölulegum upplýsingum um starfsemi eftirlitsskyldra aðila. Á síðunni er einnig að finna allar helstu upplýsingar er varða fyrirkomulag eftirlitsins og þær starfsreglur sem eftirlitið byggir á. Á árinu 2002 urðu breytingar í húsnæðismálum Fjármálaeftirlitsins en þá fékk stofnunin viðbótarhúsnæði sem gerbreytt hefur aðstöðu til kynninga og funda.

Ýmsar tölulegar upplýsingar á tímabilinu 1. júlí 2002 til 30. júní 2003

Fjármálaeftirlitið hefur í fyrri ársskýrslum sínum birt ýmsar tölulegar upplýsingar um starfsemi stofnunarinnar. Ekki ber að líta á upplýsingar þessar sem neins konar mælikvarða á árangur þeirrar starfsemi sem eftirlitið hefur með höndum en fremur sem vísbendingar um umfang hennar og breytingar á umfangi. Hér á eftir verða því birtar svipaðar upplýsingar og í fyrri ársskýrslum hvað þetta varðar.

Á tímabilinu 1. júlí 2002 til 30. júní 2003 sendi Fjármálaeftirlitið frá sér ríflega 3000 bréf og veitti móttöku tæplega 2200 bréfum. Á sama tímabili skiluðu eftirlitsskyldir aðilar Fjármálaeftirlitinu um 1600 skýrslum vegna reglubundinnar gagna- og upplýsinga- öflunar tilheyrandi eftirlitsstarfseminni. Útsendu bréfin á þessu tímabili eru svipuð að fjölda og á sambærilegu tímabili þar á undan en móttæknum bréfum hefur fjölgað um tæplega 400. Skýrslur frá eftirlitsskyldum aðilum eru einnig tæplega 100 fleiri en á fyrra tímabili.

Haldið er utan um verkefni Fjármálaeftirlitsins í sérstöku mála-skráningarkerfi. Það felur í sér að stofnuð eru mál um erindi sem beint er til stofnunarinnar og einstök verkefni sem falla til vegna starfseminnar sem síðan fá afgreiðslu í samræmi við leiðbeiningar til starfsmanna. Á því 12 mánaða tímabili sem hér er fjallað um urðu til um 860 slík afgreiðslumál hjá stofnuninni sem er svipaður heildarfjöldi og fyrir sambærilegt tímabil þar á undan.

Fjármálaeftirlitinu berast að jafnaði margskonar formlegar fyrirspurnir er varða starfsemi á fjármálamarkaði hér á landi frá eftirlitsskyldum aðilum, viðskiptavinum þeirra og ýmsum opinberum aðilum. Erlendis frá berst einnig nokkuð af fyrirspurnum í tengslum við alþjóðlegt samstarf um eftirlit á fjármálamörkuðum og einnig frá ýmsum aðilum sem stunda upplýsingamiðlun á fjármálamörkuðum og aðilum í fjármálastarfsemi. Á því tímabili sem hér um ræðir bárust Fjármálaeftirlitinu alls 146 formlegar fyrirspurnir og þar af voru 63 frá erlendum aðilum. Sambærilegar tölur fyrir næsta tólf mánaða tímabil þar á undan voru 152 og 62.

Kvörtunar- og neytendamál eru annar flokkur erinda sem Fjármálaeftirlitinu berast. Um er að ræða erindi vegna viðskipta við eftirlitsskylda aðila sem Fjármálaeftirlitið telur ástæðu til að taka til athugunar. Alls bárust eftirlitinu 80 slík mál á nefndu tímabili en sambærilegur fjöldi fyrir tímabilið á undan var 55.

Ýmsar fleiri tölulegar upplýsingar til viðbótar framangreindu liggja fyrir um viðfangsefni Fjármálaeftirlitsins. Þannig má nefna að á því tímabili sem hér er til umfjöllunar voru skráð mál vegna eftirlits á starfsstöðvum eftirlitsskyldra aðila alls 38, en 45 fyrir næsta sambærilega tímabil á undan og mál sem varða umfjöllun um starfsleyfi fjármálafyrirtækja alls 40 en 29 tímabilið á undan.

Dagsektir

Reglubundin skýrsluskil eftirlitsskyldra aðila til Fjármálaeftirlitsins gegna þýðingarmiklu hlutverki við framkvæmd eftirlits á fjármála-markaði og er því nauðsynlegt að þeim sé sinnt með eðlilegum og tilskildum hætti. Ákvæðum reglugerðar nr. 560/2001, um beitingu dagseka og févitis í opinberu eftirliti með fjármálastarfsemi var í fyrsta sinn beitt á fyrri hluta ársins 2002 vegna skýrslna sem eftirlitsskyldum aðilum bar að skila Fjármálaeftirlitinu. Á því tímabili sem hér er til umfjöllunar hefur Fjármálaeftirlitið alls í 13 tilvikum tekið ákvörðun um að beita dagsektum á grundvelli reglugerðarinnar.

2.1

Lánamarkaður

Aukin arðsemi

Arðsemi lánastofnana hefur aukist talsvert undanfarin misseri. Samanlagður hagnaður viðskiptabanka og sparisjóða² fyrir skatta árið 2002 nam 14,2 ma.kr. samanborið við 7,4 ma.kr. hagnað árið 2001. Arðsemi eigin fjár hækkaði úr 13,5% í 18,4% milli árunna 2001 og 2002, sbr. mynd 1. Hreinar rekstrartekjur hækkuðu talvert á þessu tímabili en sú hækkun er fyrst og fremst tilkomin vegna hækkunar á öðrum rekstrartekjum. Hreinar vaxtatekjur hækkuðu litillega en lækkuðu sem hlutfall af meðalstöðu efnahagsreiknings. Framlög í afskriftarreikning jukust um 1,5 ma.kr., þ.e. úr 8,0 ma.kr. árið 2001 í 9,5 ma.kr. árið 2002.

Á fyrri hluta árs 2003 nam samanlagður hagnaður viðskiptabanka og sparisjóða fyrir skatta 9,5 ma.kr. Arðsemi eigin fjár á ársgrundvelli var 19,5% á fyrri hluta 2003. Arðsemi eigin fjár hélt áfram að aukast frá árinu 2002 sem stafar fyrst og fremst af áframhaldandi gengishagnaði lánastofnana. Í fyrsta skipti síðan 1998 hafa rekstrargjöld í hlutfalli af meðalstöðu efnahagsreiknings hækkað, sbr. mynd 2. Hlutfallið lækkaði úr 3,7% árið 1998 í 3,0% árið 2002 en hækkaði í 3,3% á fyrri árhluða 2003. Sem hlutfall af hreinum rekstrartekjum hafa rekstrargjöld þó haldið áfram að lækka, sbr. mynd 1, sem skýrist af meiri vexti í tekjum en rekstrargjöldum. Hreinar vaxtatekjur sem hlutfall af meðalstöðu efnahagsreiknings á fyrri hluta árs 2003 eru svipaðar og árið 2002 eða 2,6% en aðrar tekjur vaxa verulega eða úr 2,4% árið 2002 í 3,1% á fyrri hluta árs 2003, sbr. mynd 2. Aukning annarra tekna skýrist fyrst og fremst af miklum vexti í gengishagnaði af fjármálastarfsemi sbr. ennfremur nánari umfjöllun hér á eftir.

Framangreindar tölur um arðsemi eigin fjár og kostnaðarhlutföll eru mismunandi á milli einstakra lánastofnana. Þannig var miðgildi arðsemi eigin fjár 19,7% fyrir viðskiptabankana á fyrri hluta ársins 2003 og 9,9% fyrir sex stærstu sparisjóðina.

Aðrar rekstrartekjur fara hækkanði

Rekstrartekjur, aðrar en hreinar vaxtatekjur, hjá helstu lánastofnunum hækkuðu úr 16,8 ma.kr. árið 2001 í 28,4 ma.kr. árið 2002 eða um 69%. Þar af var gengishagnaður af fjármálastarfsemi neikvæður um 2,7 ma.kr. árið 2001 en jákvæður um 7,1 ma.kr. árið 2002 sem er 9,8 ma.kr. sveifla á milli ára og skýrir það aukningu annarra rekstrartekna á milli árunna. Á fyrri hluta ársins 2003 voru aðrar rekstrartekjur 19,8 ma.kr. eða 70% af heildartekjum ársins 2002 og þar af nam gengishagnaður af fjármálastarfsemi 7,5 ma.kr. Aukningin í gengishagnaði af fjármálastarfsemi stafar fyrst og fremst af aukningu gengishagnaðar af veltuverðbréfum vegna jákvæðrar gengisþróunar hluta- og skuldabréfa í veltubók.

Á mynd 3 er sýnd þróun í einstökum liðum annarra rekstrartekna hjá viðskiptabönkunum öðrum en Sparisjóðabanka.³ Þar kemur glögg fram sú sveifla sem verið hefur í tekjum af veltuverðbréfum undangengin ár og er hún í samræmi við verðþróun hluta- og skuldabréfa á íslenskum fjármálamarkaði.

2) Tekið er mið af samstæðuuppgjöfum viðskiptabankanna og 6 stærstu sparisjóða þegar fjallað er um viðskiptabanka og sparisjóði í þessum kafla, nema annað sé tekið fram. Í tölum frá fyrri árum eru meðtaldir forverar bankanna sem þá höfðu stöðu sem lánastofnanir, t.d. FBA og Kaupþing.

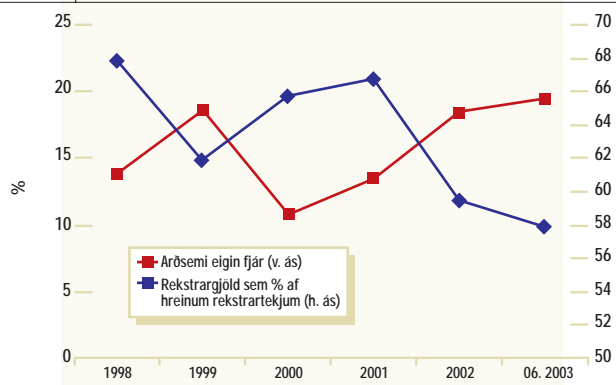
3) Hlutfeldið þessa banka af öðrum rekstrartekjum hjá viðskiptabönkunum og 6 stærstu sparisjóðum er nálægt 90%.

Viðskiptabankarnir eru mismæmir fyrir breytingum á gengi verðbréfa á fjármálamarkaði. Sem dæmi má nefna að hlutfall gengishagnaðar veltuverðbréfa af hagnaði fyrir skatta var á bilinu 8% til 120% hjá helstu viðskiptabönkunum á árinu 2002. Að öðru óbreyttu hefði verðfall verðbréfa á markaði haft mjög mismunandi áhrif á afkomu einstakra banka á því ári.

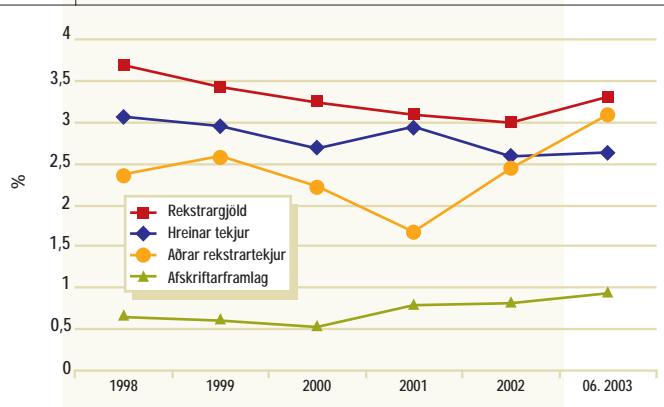
Líklegt að útlánavandinn hafi náð hámarki

Eins og mynd 4 sýnir nam 12 mánaða nafnaukning útlána 12,3% í lok júní 2003, 4,6% í lok mars 2003 og 5,1% í árslok 2002. Jafnframt benda upplýsingar um útlánavöxt á þriðja ársfjórðungi

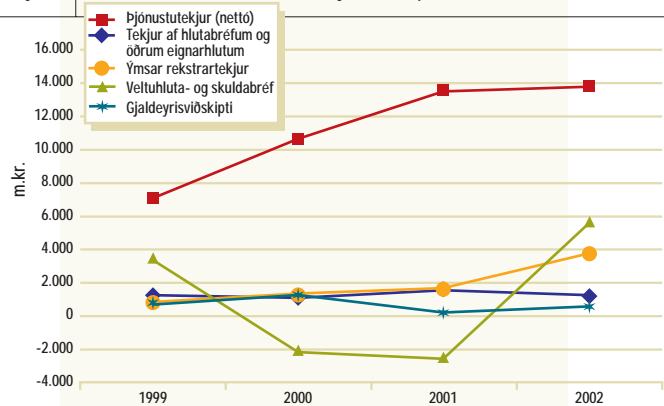
Mynd 1 Arðsemi eigin fjár og kostnaðarhlutfall af rekstrartekjum hjá bönkum og sparisjóðum

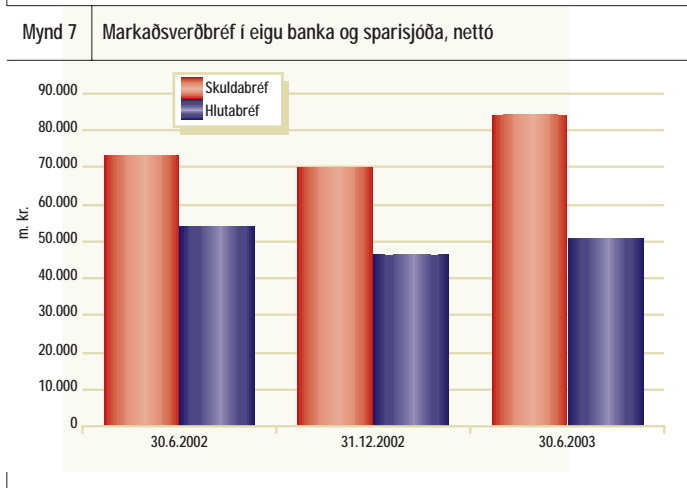
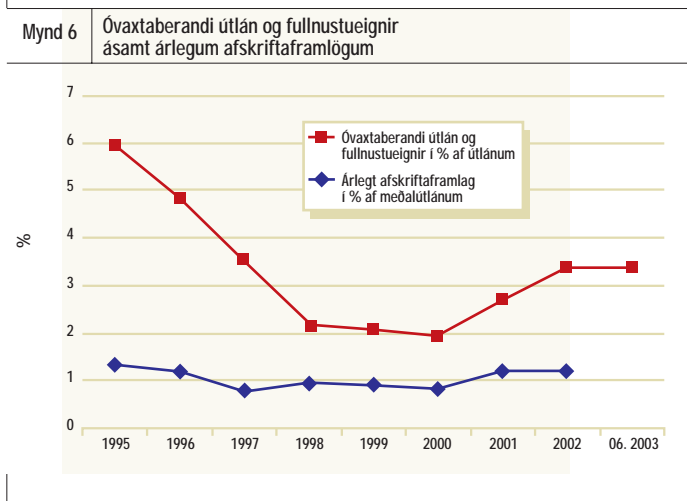
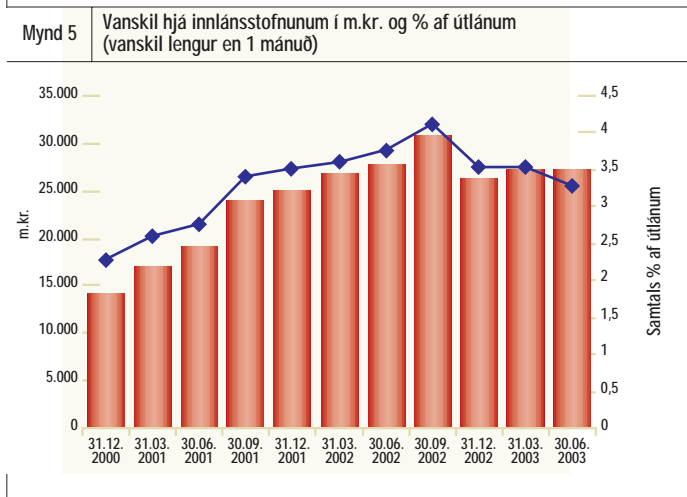
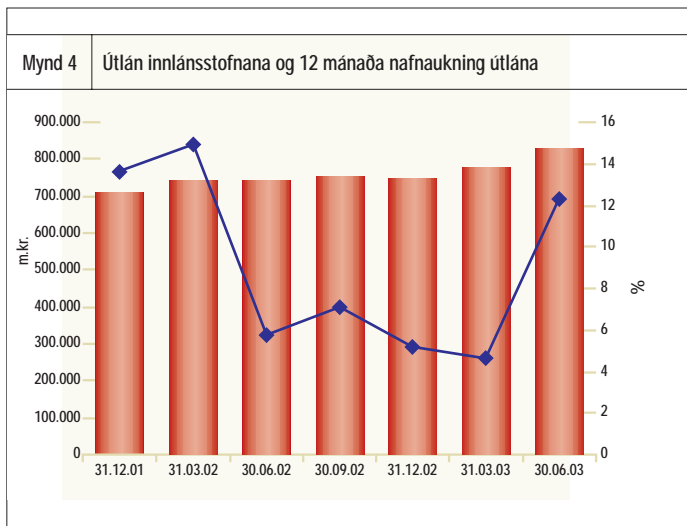

Mynd 2 Helstu rekstrarliðir í hlutfalli af meðalstöðu efnahagsreiknings hjá bönkum og sparisjóðum

Mynd 3 Sundurliðun á öðrum rekstrartekjum viðskiptabankanna

2003 til aukins útlánavaxtar. Því virðist sem sá hægi vöxtur útlána undanfarin misseri, a.m.k. ef miðað er við þensluárin 1998 til 2001, sé á enda og framundan sé aukinn útlánavöxtur.

Eins og sést á **mynd 5** námu heildarvanskil⁴ einstaklinga og fyrirtækja við innlánsstofnanir 27,1 ma.kr. í lok júní 2003 eða 3,3% af útlánunum sem er lækkun um 0,8% frá því að vanskil náðu hámarki í lok september 2002. Hlutfallslega hafa vanskil einstaklinga verið hærri en vanskil fyrirtækja. Þannig námu vanskil einstaklinga 6,4% af útlánunum til einstaklinga í lok júní 2003 en vanskil fyrirtækja námu 2,4% af útlánunum til fyrirtækja. Til samanburðar má nefna að vanskil einstaklinga í lok mars 2003 námu einnig 6,4% af útlánunum til einstaklinga en vanskil fyrirtækja námu 2,6% af útlánunum til fyrirtækja. Samkvæmt þessu hafa vanskil fyrirtækja minnkað á milli ársfjórðunga en vanskil einstaklinga standa í stað. Líklegt er að á næstu misserum muni hlutfallsleg vanskil einstaklinga og fyrirtækja þökast niður á við.

Frá árinu 2000 hafa óvaxtaberandi útlán⁵ og fullnustueignir í hlutfalli af útlánunum hjá bönkum og sparisjóðum aukist, sbr. **mynd 6**. Þannig nam hlutfallið 3,4% í lok júní 2003, 3,4% í lok 2002, 2,7% í lok 2001 og 1,9% í árslok 2000. Ekki kemur á óvart að árleg afskriftaframlög í hlutfalli af meðalútlánunum hafa einnig aukist frá árinu 2000. Árið 2002 var hlutfallið 1,2%, árið 2001 var það einnig 1,2% en 0,8% árið 2000. Fjármálaeftirlitið áætla að afskriftaframlög ársins 2003 í hlutfalli af meðalútlánunum verði nálægt 1,3% en muni lækka árið 2004.

Ljóst er af framsögðu að fjármálafyrirtæki hafa á undanförnum misserum glímt við aukinn útlánavanda samhliða niðursveiflu í efnahagslífinu eftir undanfarandi þensluskeið. Í því sambandi hefur Fjármálaeftirlitið beint sjónum sínum sérstaklega að útlánaáhættu fjármálafyrirtækja og framkvæmt ítarlegar kannanir á gæðum útlána. Samkvæmt framangreindum upplýsingum, sbr. **myndir 4, 5 og 6**, bendir ýmislegt til þess að útlánavandinn hafi náð hámarki og hafið sé tímabil útlánaaukningar sem mælast muni í tveggja stafa tölum. Við þannig aðstæður er mikilvægt að vandað sé til útlánaákvæðana til að lágmarka útlánatöp í framtíðinni.

Hlutfallsleg lækkun markaðsáhættu milli tímabila

Hluti eigna lánastofnana er bundinn í markaðsverðbréfum sem háð eru sveiflum á gengi á markaði. Eins og **mynd 7** sýnir var nettó skuldabréfaeign⁶ viðskiptabanka og sparisjóða 84,1 ma.kr. í lok júní 2003 samanborið við 73 ma.kr. nettó skuldabréfaeign í lok júní 2002. Nettó skuldabréfaeign viðskiptabanka og sparisjóða jókst því um 11,1 ma.kr. eða 15,3% á tímabilinu. Nettó hlutabréfaeign⁷ í lok júní 2003 nam 50,7 ma.kr. samanborið við 53,8 ma.kr. eign í lok júní 2002 sem er lækkun um 3,1 ma.kr. eða 5,7%. Sé lítið á skulda- og hlutabréfaeign í hlutfalli af lögbundnu eigin fé sést að um lækkun er að ræða á milli tímabila. Þannig nam skuldabréfaeign nettó í hlutfalli af lögbundnu eigin fé 75% í lok júní 2003 samanborið við 81% í lok júní 2002. Hlutabréf í hlutfalli af lögbundnu eigin fé námu 45% í lok júní 2003 samanborið við 60% í lok júní 2002. Framangreindar tölur sýna að markaðsáhætta lánastofnana lækkar hlutfallslega milli tímabila. Aukin hlutabréfavíðskipti viðskiptabankanna á þriðja ársfjórðungi 2003 benda hins vegar til þess að markaðsáhætta tengd hlutabréfum hafi aukist frá júní 2003.

4) Með vanskilum er hér átt við vanskil sem staðið hafa lengur en 1 mánuð. Kaupþing banki hf. er innifalinn í tölum m.v. lok mars 2002 og síðar.

5) Óvaxtaberandi útlán að frádregnum sérstökum afskriftum.

6) Skuldabréfaeign að frádregnum framvirkum samningum og skiptasamningum á móti skuldabréfaeign.

7) Hlutabréfaeign að frádregnum framvirkum samningum og skiptasamningum á móti hlutabréfaeign.

Íslensku bankarnir eru í auknum mæli háðir framboði á erlendu lánsfé

Á fyrri hluta árs 2003 hafa nettó skuldir viðskiptabankanna⁸ við erlenda aðila vaxið á nýjan leik, sbr. mynd 8. Í lok júní 2003 námu nettó skuldir viðskiptabankanna við erlenda aðila 364 ma.kr. sem er aukning um 17,8% frá árslokum 2002. Til samanburðar hafa heildareignir bankanna vaxið um 14,7% frá ármótum. Nýjustu tölur um nettó skuldir viðskiptabankanna við erlenda aðila benda til áframhaldandi aukningar. Aukin erlend skuldastaða bankanna hefur leitt til þess að íslensku bankarnir eru í auknum mæli háðir framboði á erlendu lánsfé við endurfjármögnun. Í ljósi þessa mun Fjármálaeftirlitið áfram huga að lausafjárstyringu bankanna, einkum m.t.t. erlendarar endurfjármögnunaráhættu.

þola ákveðna lækkun á markaðsverðmæti verðbréfa og niðurfærslu útlána og fullnustueigna þannig að eiginfjárlutfallið fari ekki niður fyrir 8% sem er lögbundið lágmark. **Mynd 10** sýnir álagspróf viðskiptabankanna m.v. 20% lækkun hlutabréfa, 10% lækkun skuldabréfa og 20% niðurfærslu óvaxtaberandi útlána og fullnustueigna. Í lok júní 2003 nam reiknað lágmarkseiginfjárlutfall samkvæmt álagsprófi 10,1% en lögbundið eiginfjárlutfall m.v. sama tímamark nam 10,7%. **Mynd 11** sýnir sambærilegt álagspróf fyrir sex stærstu sparisjóði. Í lok júní 2003 nam reiknað lágmarks-eiginfjárlutfall samkvæmt álagsprófi 11,3% en lögbundið

Eigið fé eykst en víkjandi lán standa í stað

Lögbundið eigið fé viðskiptabanka og sparisjóða⁹ nam 111,8 ma.kr. í lok júní 2003 samanborið við 96,6 ma.kr. í lok júní 2002 sem er hækkun um 15,2 ma.kr. eða 15,7%.

Í lok júní 2003 höfðu viðskiptabankar og sparisjóðir gefið út víkjandi skuldabréf, sem teljast til eiginfjárþáttar A við útreikning á eiginfjárlutfalli, fyrir 6,2 ma.kr. samanborið við 6,1 ma.kr. í lok júní 2002. Víkjandi skuldabréf, sem teljast til eiginfjárþáttar B og C við útreikning á eiginfjárlutfalli, námu í lok júní 2003 28,7 ma.kr. samanborið við 28,2 ma.kr. í lok júní 2002. Ljóst er af framansögðu að aukning lögbundins eigin fjár var ekki fjármögnuð með víkjandi skuldabréfum heldur rekstrarhagnaði og útgáfu nýrra hlutabréfa í tengslum við kaup og sameiningar.

Samanlagður áhættugrunnur viðskiptabanka og sparisjóða nam 1.017 ma.kr. í lok júní 2003 samanborið við 845,6 ma.kr. í lok júní 2002 sem er hækkun um 171,4 ma.kr. eða 20%.

Eiginfjárlutföll viðunandi

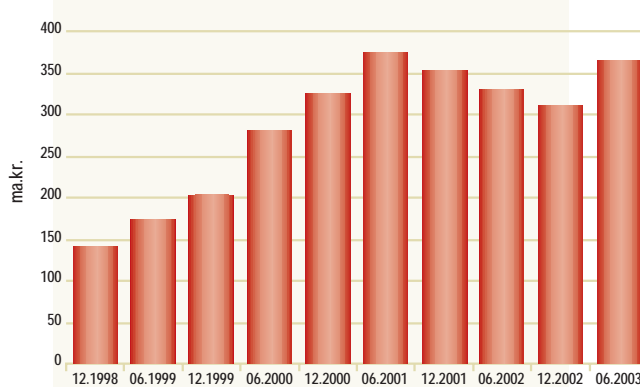
Eins og mynd 9 ber með sér voru eiginfjárlutföll viðskiptabankanna á milli 9 og 10% árin 1995-2000 en eiginfjárlutföll án víkjandi lána B og C lækkuðu jafnt og þétt. Frá árinu 2001 hækkðu eiginfjárlutföll viðskiptabankanna og námu hæst 12,3% í lok árs 2002 og eiginfjárlutföll án víkjandi lána B og C námu 9,2%. Í lok júní 2003 námu eiginfjárlutföll viðskiptabankanna 10,6% og eiginfjárlutföll án víkjandi lána B og C námu 7,8%.

Frá árinu 1995 lækkuðu eiginfjárlutföll sparisjóðanna úr rúmlega 14% í 10,5% og 7,1% án víkjandi lána B og C miðað við lok júní 2000. Frá miðju ári 2000 hafa eiginfjárlutföllin hækkað og námu 13,6% og 10,6% án víkjandi lána B og C í lok júní 2003.

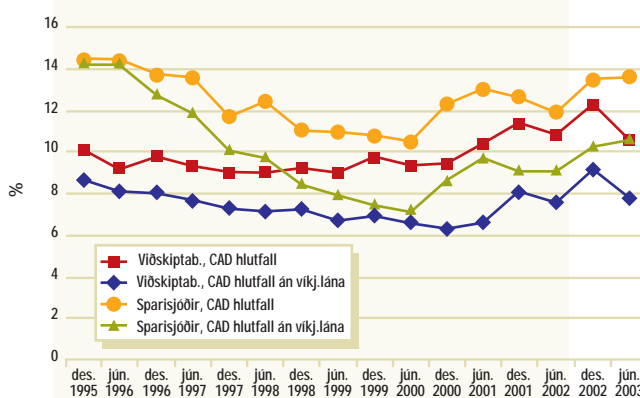
Síðustu ár hefur Fjármálaeftirlitið varað við hugsanlegum afleiðingum lágra eiginfjárlutfalla og nefnt í því sambandi að stærri fjármálafyrirtæki með trausta áhættustýringu ættu að miða lágmarks-eiginfjárlutfall við 10% og 8% án víkjandi lána B og C. Viðskiptabankarnir falla undir þessa skilgreiningu og samkvæmt framansögðu var eiginfjárstaða þeirra í heild m.v. júní 2003 viðunandi.

Fjármálaeftirlitið reiknar reglulega svokölluð álagspróf fyrir viðskiptabanka og stærstu sparisjóði. Álagsprófið sýnir hvað eiginfjárlutfall fjármálafyrirtækja þarf að lágmarki að vera til að

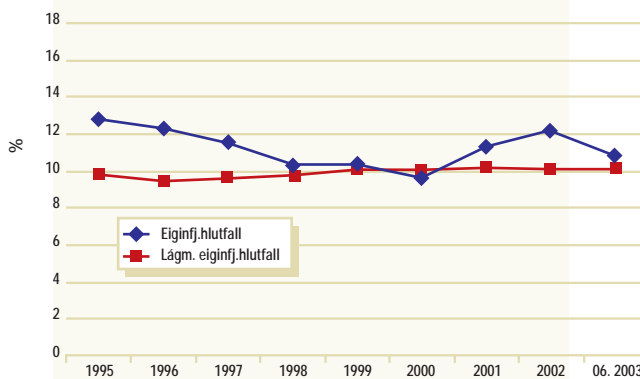
Mynd 8 Nettó skuldir banka við erlenda aðila

Mynd 9 Eiginfjárlutfall með og án víkjandi lána

Mynd 10 Álagspróf fyrir viðskiptabankana (m.v. 20% lækkun hlutabréfa, 10% lækkun skuldabréfa og 20% niðurfærslu óvaxtaberandi útlána og fullnustueigna)

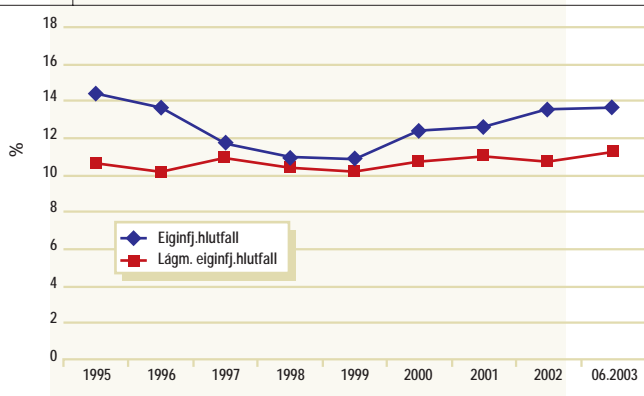
8) Miðað við móðurfélagsuppgjör.

9) Kaupþingi Búnaðarbanka (áður Búnaðarbanka og Kaupþingi banka), Íslandsbanka, Landsbanka, og sex stærstu sparisjóðum.

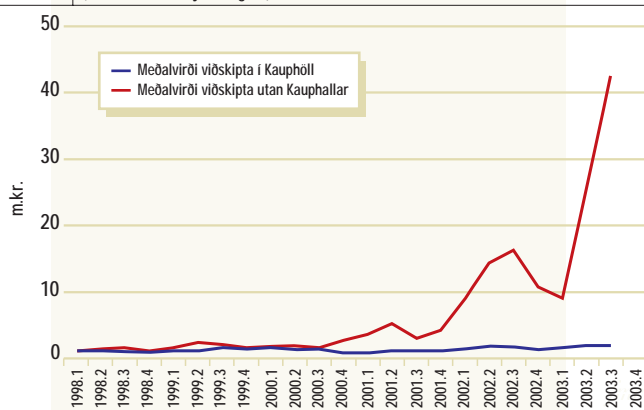
eiginfjárhlutfall m.v. sama tímamark nam 13,6%. Lágmarkseiginfjárhlutfall stærstu sparisjóðanna er því rúmlega 1% hærra en viðskiptabankanna.

Hafa verður í huga varðandi ofangreindar niðurstöður álagsprófa að þær eru mismunandi eftir einstökum bönkum og stærstu sparisjóðum. Ennfremur að niðurstöður varðandi stærstu sparisjóðina eru ekki einkennandi fyrir minni og meðalstóra sparisjóði.

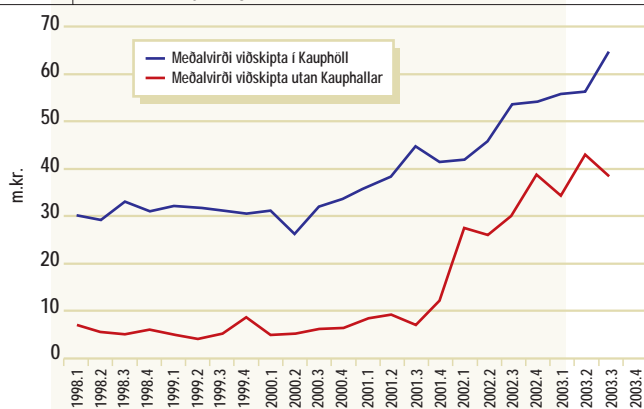
Mynd 11 Álagspróf fyrir sex stærstu sparisjóði (m.v. 20% lækkun hlutabréfa, 10% lækkun skuldabréfa og 20% niðurfærslu óvaxtaberandi útlána og fullnustueigna)

Mynd 12 Hlutabréf - Meðalvirði viðskipta í Kauphöll og utan Kauphallar (í m.kr. eftir ársfjórðungum)

Mynd 13 Skuldabréf - Meðalvirði viðskipta í Kauphöll og utan Kauphallar (í m.kr. eftir ársfjórðungum)

2.2

Verðbréfamarkaður

Velta á verðbréfamarkaði eykst enn

Heildarvelta hluta- og skuldabréfa í Kauphöll Íslands hefur farið vaxandi allt frá öðrum ársfjórðungi 2000 eftir þó nokkra niðursveiflu. Þessi uppsveifla hefur haldið áfram allt til þriðja ársfjórðungs 2003 og lítur út fyrir að hún haldi enn áfram. Heildarvelta hluta- og skuldabréfa er í lok september 2003 orðin meiri en allt árið 2002. Hefur árið 2003 einkennst af samruna félaga og miklum sviptingum á eignarhaldi sem skýrir að stórum hluta veltuaukningu hvað varðar viðskipti með hlutabréf. Sé litið á hlut hlutabréfa í heildarveltu verðbréfa í Kauphöll Íslands var hann um 18,6% á árinu 2001, 28,4% af heildarveltu 2002 og er nú 31,9%, eftir þrjá ársfjórðunga ársins 2003. Þar á undan hafði hlutur hlutabréfa í heildarveltu verðbréfa verið hvað mestur árið 2000 eða 37,2%. Viðskipti með hlutabréf hafa því verið að sækja í sig veðrið eftir niðursveiflu þá er varð árið 2001. Velta með skuldabréf er blómleg sem aldrei fyrr og hefur litið gefið eftir þrátt fyrir aukningu hlutabréfaveltu. Eftirspurn eftir skuldabréfum hefur verið mikil og má helst skýra hana með aukinni ásókn erlendra fjárfesta svo og lífeyrissjóða. Þessi eftirspurn hefur leitt til lækunar á ávöxtunarkröfu skuldabréfa.

Hækkun á meðalvirði viðskipta með skráð verðbréf

Árin 2002 og 2003 hafa einkennst af miklum sviptingum á hlutabréfamarkaði og er ástæðunnar að leita í samruna félaga og miklum sviptingum á stórum hlutum á eignarhaldi félaga. Því fara sífellt stærra viðskipti með hlutabréf fram utan Kauphallar. Sé litið á mynd 12 sést að meðalvirði viðskipta með hlutabréf í Kauphöll á hverjum ársfjórðungi breytist lítið á milli ársfjórðunga. Lægst er meðalvirðið á fjórða ársfjórðungi ársins 2000 eða um 0,8 m.kr. en hæst á þriðja ársfjórðungi ársins 2003 um 2,0 m.kr. Sé hins vegar litið á meðalvirði viðskipta með hlutabréf utan Kauphallar kemur annað í ljós. Lægst er meðalvirði viðskipta á fyrsta ársfjórðungi 1998 um 1,1 m.kr. en hæst á þriðja ársfjórðungi 2003 42,5 m.kr. Hækkunarir eru hvað mestar á árunum 2002 og 2003 eins og fyrr greinir.

Sé litið á þróun meðalvirðis viðskipta með skuldabréf á hverjum ársfjórðungi kemur annað í ljós, sbr. mynd 13. Meðalvirði viðskipta með skuldabréf í Kauphöll hækkar nokkuð stöðugt frá öðrum ársfjórðungi 2000 en þá var meðalvirði viðskipta 26,3 m.kr. Meðalvirði viðskipta með skuldabréf í Kauphöll á þriðja ársfjórðungi 2003 var hins vegar um 64,7 m.kr. Meðalvirði viðskipta með skuldabréf utan Kauphallar hefur einnig hækkað verulega. Lægst var meðalvirðið á öðrum ársfjórðungi 1999, um 4,1 m.kr., en hæst á öðrum ársfjórðungi 2003, um 43,1 m.kr. Hækkunarir hafa verið hvað mestar frá þriðja ársfjórðungi 2001 eins og sést á mynd 13 og skýrast eins og fyrr segir af aukinni eftirspurn erlendra fjárfesta sem og lífeyrissjóða.

Sé litið fram hjá fyrrgreindum stærðartölum og sjónum beint að fjölda viðskipta, í Kauphöll annars vegar og utan Kauphallar hins vegar, kemur í ljós að frá og með árinu 2001 hafa meira en 50% viðskipta með hlutabréf átt sér stað í Kauphöll og er hlutfallið 64% á fyrstu þremur ársfjórðungum 2003. Sé litið á viðskipti með skuldabréf kemur einnig í ljós að sífellt fleiri viðskipti eiga sér stað í Kauphöll og fer hlutfallið úr 13% árið 1999 í 54% árið 2002. Fyrir fyrstu þrjá ársfjórðunga 2003 er hlutfallið 52%. Þessi þróun, þ.e. að meirihluti viðskipta fari fram innan Kauphallar, er jákvæð og stuðlar að betri verðmyndun með fyrrgreinda fjármálagerninga.

Hlutabréfavísitölur

Hlutabréfavísitölur, þ.e. heildarvísitala aðallista Kauphallar og úrvalsvísitala, hafa haldið áfram að hækka á árinu 2003 og hafa þær hækkað nokkuð stöðugt allt frá þriðja ársfjórðungi 2001, sbr. mynd 14. Náði úrvalsvísitala hlutabréfa hæst 1.848 stigum í september 2003 en hún hafði áður náð hæst tæplega 1.889 stigum í febrúar árið 2000. Hún var hins vegar 1.436 stig í árslok 2002. Árið 2003 hefur einkennst af miklum sviptingum í eignarhaldi á hlutabréfamarkaði og hefur gengi hlutabréfa hækkað í kjölfarið. Á árinu bar svo við að þau þrjú olíufélög á Íslandi sem skráð voru í Kauphöll og mynduðu atvinnugreinavísitölu olíuverðs voru afskráð á þriggja mánaða tímabili. Með fækkun skráðra félaga í Kauphöllinni fækkar félögum sem standa að baki hverri atvinnugreinavísitölu. Sem dæmi standa nú aðeins tvö félög að baki lyfjagreinavísitölu, eitt að baki vísitölu þjónustu og verslunar og eitt að baki vísitölu bygginga- og verktakastarfsemi.

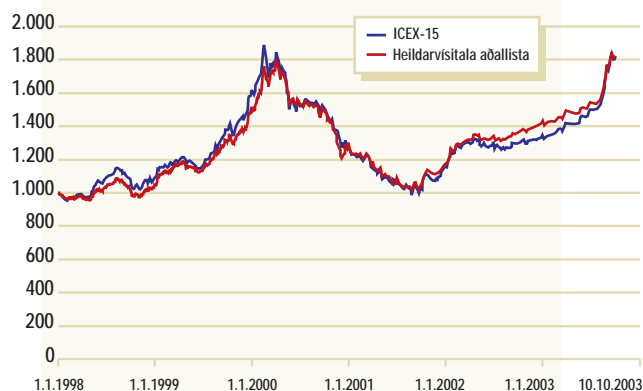
Skráðum félögum í Kauphöll fækkar enn

Skráðum félögum í Kauphöll heldur áfram að fækka og hefur svo verið allt frá árinu 2001, sbr. mynd 15. Við lok þriðja ársfjórðungs 2003 eru skráð félög 52 talsins. Flest voru skráð félög 75 talsins á árunum 1999 og 2000. Enn frekari fækkun er fyrir sjáanleg en tvö félög hafa þegar fengið samþykka afskráningu á síðasta ársfjórðungi 2003 og eitt á fyrri hluta árs 2004. Vænst er afskráningar a.m.k. tveggja félaga til viðbótar þótt ekki hafi enn verið formlega sótt um afskráningu. Alls hafa 13 félög verið afskráð á fyrstu þremur ársfjórðungum ársins 2003. Ástæður afskráninga eru fyrst og fremst af tvennum toga, þ.e. annars vegar samruni við félög sem eru þegar skráð í Kauphöll og hins vegar að félögin uppfylla ekki lengur kröfur um dreifða eignaraðild. Lítið hefur farið fyrir nýskráningu fyrirtækja allt frá árinu 1999 og er t.d. aðeins eitt nýtt félag skráð í Kauphöll það sem af er árinu 2003. Ekki hefur verið séð fyrir endann á þessari þróun, þ.e. fækkun skráðra félaga í Kauphöll, en þó er ekki ástæða til að hafa áhyggjur þar sem reynslan frá öðrum löndum sýnir að þessi stærð, þ.e. fjöldi skráðra félaga í Kauphöll, tekur breytingum. Við fækkun skráðra félaga falla að jafnaði út þau félög sem lítil viðskipti hafa verið með og verðmyndun þeirra er því ekki eins og best verður á kosið. Sum félög hafa jafnframt talið sér ofviða að uppfylla kröfur markaðarins til upplýsingagjafar sem sífellt verður stærra og kostnaðarsamari þáttur. Þau félög sem eftir verða í Kauphöll eru því líklegri til að vera með virkari verðmyndun og standa betur undir kröfum hvað varðar upplýsingagjöf.

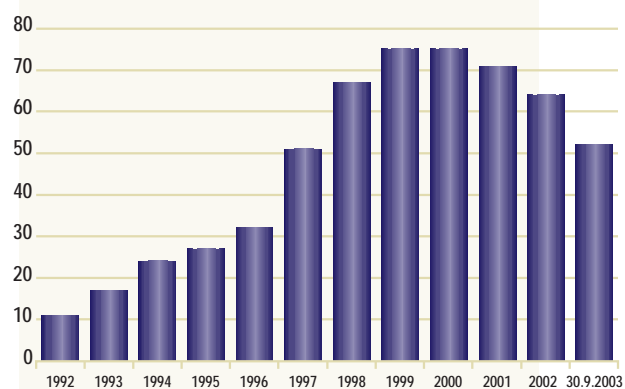
Upplýsingagjöf

Kröfur til upplýsingagjafar félaga með fjármálagerninga skráða í Kauphöll verða sífellt meiri. Þessi félög þurfa að vera meðvituð um þær kröfur sem til þeirra eru gerðar og fram koma í lögum og reglum Kauphallar. Því miður virðist vera brotalöm á þessu því enn ber t.d. á viðskiptum fruminnherja sem og félaganna sjálfra á viðkvæmum tímapiptum, t.d. rétt fyrir birtingu uppgjörs félaga. Starf regluvarðar er tiltölulega nýtilkomið hjá þessum félögum. Regluvarður skal m.a. veita heimildir til viðskipta fruminnherja og meta hvort fyrir liggi innherjaupplýsingar hjá félaginu. Fruminnherjar verða þó að gera sér ljóst að þeir bera ábyrgð á því að meta sjálfstætt upplýsingar sem eru á forræði þeirra sjálfra og ætla má að regluvarður hafi ekki aðgang að.

Mynd 14 Þróun heildarvísitölu aðallista og ICEX-15

Mynd 15 Fjöldi skráðra félaga í Kauphöll Íslands

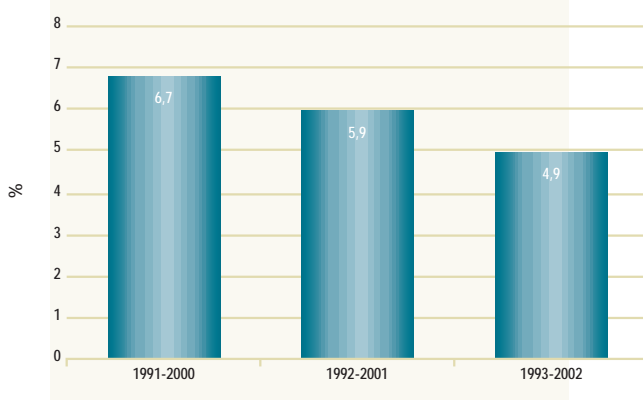
2.3

Lífeyrismarkaður

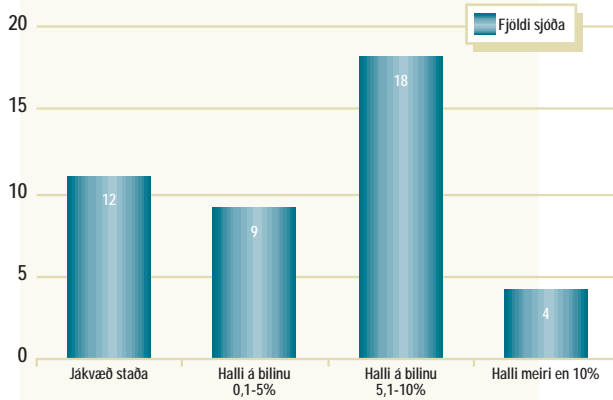
Neikvæð raunávöxtun þriðja árið í röð

Hrein eign lífeyrissjóða til greiðslu lífeyris í árslok 2002 nam 678,9 ma.kr. samanborið við 644,7 ma.kr. í árslok 2001. Raunaukning hreinnar eignar á árinu 2002 var um 3%. Iðgjaldagreiðslur á milli ára jukust lítillega eða úr 62,7 ma.kr. á árinu 2001 í 67,0 ma.kr. á árinu 2002. Gjaldfærður lífeyrir var 22,2 ma.kr. árið 2001 en var 25,8 ma.kr. árið 2002. Hrein raunávöxtun lífeyrissjóða á árinu 2002 var neikvæð um 3%. Árið 2002 er þriðja árið í röð þar sem ávöxtun lífeyrissjóða er neikvæð. Á mynd 16 má sjá 10 ára meðaltal hreinnar raunávöxtunar á þremur mismunandi tímabilum frá árinu 1991 til 2002.

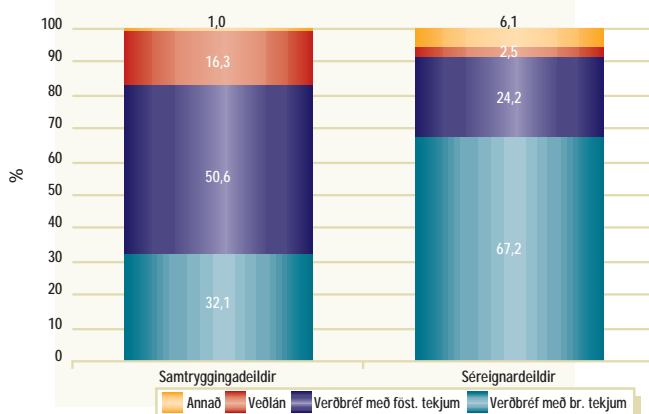
Mynd 16 Tíu ára meðaltals raunávöxtun

Mynd 17 Tryggingafræðileg staða í árslok 2002

Mynd 18 Eignaskipting deilda í árslok 2002

Slæm fjárhagsstaða lífeyrissjóða

Samkvæmt lífeyrissjóðalögunum skal hrein eign lífeyrissjóðs ásamt núvirði framtíðariðgjalda vera jafnhá núvirði væntanlegs lífeyris. Sé mismunur á milli eigna og skuldbindinga meiri en 10% skv. árlegri tryggingafræðilegri úttekt þarf að breyta samþykktum sjóðsins þannig að jafnvægi náist. Sama á við hafi mismunurinn verið á bilinu 5-10% samfelt í 5 ár.

Lífeyrissjóðir geta aldrei skert réttindi sjóðfélaga umfram þá lágmarkstryggingavernd sem skilgreind er í lífeyrissjóðalögunum. Komi upp sú staða hjá lífeyrissjóði að réttindaákvæði eru í lágmarki og ekki er mögulegt að breyta samþykktum þannig að jafnvægi náist þarf Fjármálaeftirlitið að meta í hverju tilfelli fyrir sig möguleika viðkomandi sjóðs til áframhaldandi starfsemi. Í mörgum tilfellum veita lífeyrissjóðir sjóðfélögum sínum betri réttindi en lágmarksákvæði lífeyrissjóðalaga kveða á um.

Á mynd 17 má sjá yfirlit yfir tryggingafræðilega stöðu lífeyrissjóða án ábyrgðar annarra í árslok 2002. Tryggingafræðileg úttekt sem framkvæmd er árlega er gerð út frá réttindagrundvelli viðkomandi sjóðs sem skilgreindur er í samþykktum hans. Af 43 deildum voru 4 reknar með meira en 10% halla, 18 voru með halla á bilinu 5,1-10%, 9 með halla á bilinu 0,1-5% og 12 voru með jákvæða stöðu.

Samtryggingadeildir lífeyrissjóða sem hafa bakábyrgð ríkis, sveitarfélaga eða banka á skuldbindingum eru undanskildar ákvæðum lífeyrissjóðalaganna um fulla sjóðsöfnun. Þessar deildir taka ekki við nýjum sjóðfélögum. Fjárhagsstaða samtryggingadeilda lífeyrissjóða með bakábyrgð annarra aðila er í nánast öllum tilfellum mjög slæm. Í árslok 2002 voru 14 deildir af 17 með halla á bilinu 51-100%, 2 deildir með halla á bilinu 0,1-50% og 1 deild var rekin í jafnvægi.

Eignir lífeyrissjóða

Frá árslokum 2000 hafa fjárfestingar lífeyrissjóða og flokkun þeirra verið til skoðunar hjá Fjármálaeftirlitinu. Helstu athugasemdir Fjármálaeftirlitsins í þeim athugunum hafa verið fjárfestingar umfram heimildir í óskráðum verðbréfum eftir gildistöku lífeyrissjóðalaganna. Í lok júní 2003 var hlutfall óskráðra verðbréfa af hreinni eign komið niður í um 6% fyrir sjóðina í heild samanborið við 9% í árslok 2001 og 8% í árslok 2002 og er eignarhald flestra lífeyrissjóða nú í samræmi við ákvæði laganna.

Á mynd 18 má sjá hlutfallslega skiptingu annarra fjárfestinga lífeyrissjóða í árslok 2002, annars vegar séreignardeilda og hins vegar samtryggingadeilda. Eins og sjá má er hlutfall verðbréfa með breytilegum tekjum mun herra hjá séreignardeildum en samtryggingadeildum. Hlutfall verðbréfa með föstum tekjum er hins vegar mun herra hjá samtryggingadeildum en séreignardeildum. Til verðbréfa með breytilegum tekjum teljast hlutabréf og hlutdeildarskírteini verðbréfasjóða. Margir verðbréfasjóðir samanstanda eingöngu af skuldabréfum og ber að líta til þess við samanburð á eignum deildanna. Í árslok 2002 voru um 89% af séreignarsparnaði ávöxtuð hjá lífeyrissjóðum sem störfuðu sem hreinir séreignarsjóðir fyrir gildistöku lífeyrissjóðalaganna og eru þeir sjóðir allir í rekstri hjá viðskiptabönkum.

Á mynd 19 má sjá hlutfall gengisbundinna eigna af heildar verðbréfaeign hjá samtryggingadeildum (15,6%) og séreignardeildum (26,6%) í árslok 2002. Eins og sjá má er hlutfall gengisbundinna eigna hjá séreignardeildum mun herra en hjá samtryggingadeildum.

Hlutfall gengisbundinna eigna lifeyrissjóða af hreinni eign til greiðslu lifeyris var í árslok 2002 um 16% og hafði lækkað um 6% stig á milli ára. Í lok júní sl. var hlutfallið komið í 17%, sbr. mynd 20, og má gera ráð fyrir frekari hækkun þess á árinu. Samkvæmt heimildum í lifeyrissjóðalögunum er leyfilegt að vera með allt að 50% af eignum í erlendum gjaldmiðlum.

Lífeyriskerfi

Þann 1. júlí 2003 voru starfandi lifeyrissjóðir alls 50 en þar af taka 11 þeirra ekki lengur við iðgjöldum og eru því fullstarfandi sjóðir 39 talsins. Nokkrir sjóðir starfa í fleiri en einni samtryggingadeild vegna mismunandi réttindakerfa. Í árslok 2002 voru samtals 60 fjárhagslega aðskildar samtryggingadeildir og 44 fjárhagslega aðskildar séreignardeildir/leiðir hjá lifeyrissjóðunum.

Skipting heildareigna lifeyrissjóða í árslok 2002 eftir lifeyriskerfum er eftirfarandi: stigakerfi 438 ma.kr. (64,5%), hlutfallskerfi 140 ma.kr. (20,6%), aldursháð kerfi 51 m.kr. (7,5%) og séreign 50 m.kr. (7,3%). Á mynd 21 má sjá skiptingu eftir kerfum frá árinu 1999. Eins og sjá má er þróunin í þá átt að eignir séreigna og aldursháðra kerfa aukast á kostnað hefðbundins stigakerfis. Nítján samtryggingadeildir eru með hlutfallskerfi, þar af eru 17 með ábyrgð annarra á skuldbindingum. B-deild LSR er þar langstærst og nema eignir hennar um 65% af heildareignum deilda í hlutfallskerfum.

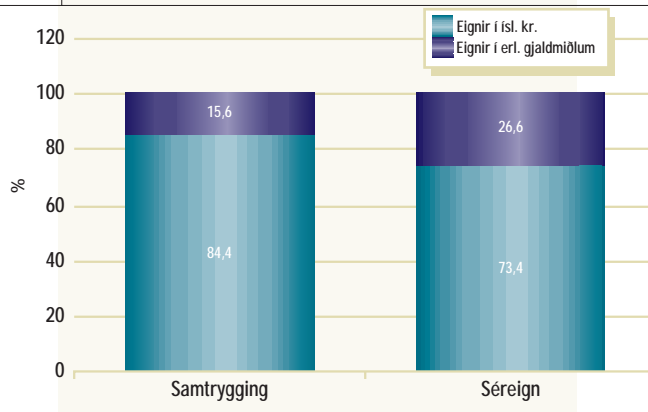
Viðbótartryggingavernd og séreignarlífeyrissparnaður

Vörsluaðilar lifeyrissparnaðar voru 48 talsins í árslok 2002, þ.e. 17 lifeyrissjóðir, 23 sparissjóðir, 5 bankar og verðbréfafyrirtæki og 3 líftryggingafélög.

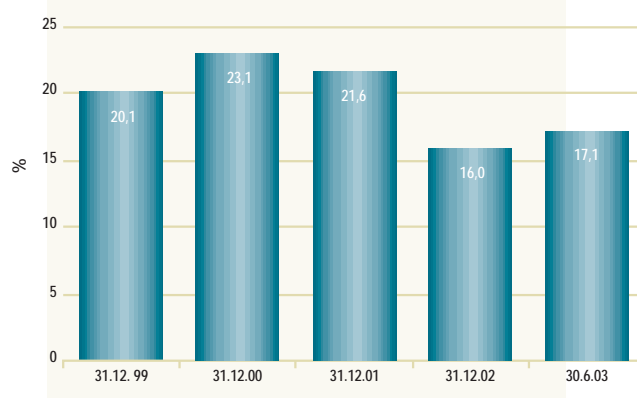
Séreignarlífeyrissparnaður hefur vaxið stöðugt á milli ára frá árslokum 1999 en þá hóf Fjármálefirlitið að kalla sérstaklega eftir upplýsingum um lifeyrissparnað frá lifeyrissjóðum og öðrum vörsluaðilum lifeyrissparnaðar. Lifeyrissparnaður í vörslu annarra en lifeyrissjóða var 0,6 ma.kr. í árslok 1999, 2 ma.kr. í árslok 2000, 5,5 ma.kr. í árslok 2001 og 9,1 ma.kr. í árslok 2002. Lifeyrissparnaður í vörslu lifeyrissjóða, annarra en þeirra sem störfuðu sem hreindir séreignarsjóðir fyrir gildistöku laga nr. 129/1997, var 1 ma.kr. í árslok 1999, 1,9 ma.kr. í árslok 2000, 3,4 ma.kr. í árslok 2001 og 5,6 ma.kr. í árslok 2002, sbr. mynd 22. Langstærstur hluti séreignarlífeyrissparnaðar er í vörslu þeirra 6 lifeyrissjóða sem störfuðu sem hreindir séreignarsjóðir fyrir gildistöku laga nr. 129/1997 en í árslok 2002 var séreignarlífeyrissparnaður að fjárhæð 44,3 ma.kr. í þeirra vörslu. Heildarséreignarsparnaður í vörslu lifeyrissjóða og annarra vörsluaðila var því 58,9 ma.kr. í árslok 2002.

Iðgjöld til séreignarlífeyrissparnaðar voru 9,7 ma.kr. á árinu 2001 og 14,2 ma.kr. á árinu 2002 og jukust því um 46% á milli ára. Af iðgjöldum ársins 2002 var 6,2 ma.kr. ráðstafað til lifeyrissjóða sem áður störfuðu sem hreindir séreignarsjóðir (þ.a. 1,5 ma.kr. til bundinnar séreignar), 2,3 ma.kr. til annarra lifeyrissjóða og 5,7 ma.kr. til annarra vörsluaðila lifeyrissparnaðar.

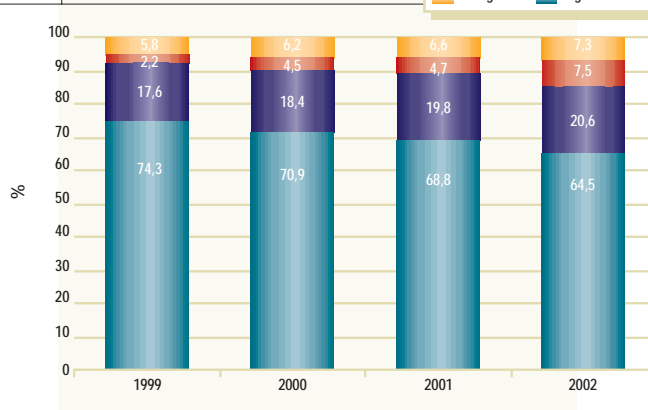
Mynd 19 Gengisbundnar eignir í árslok 2002

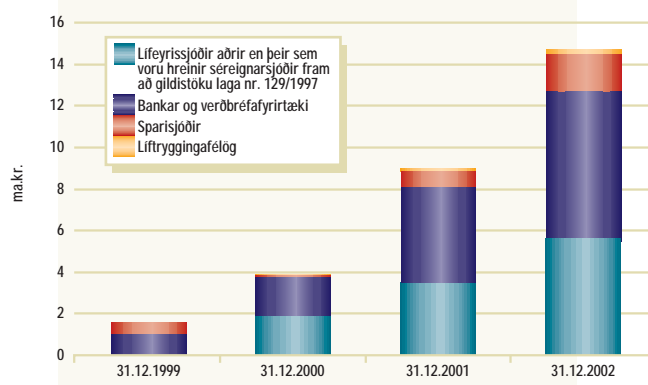
Mynd 20 Hlutfall gengisbundinna eigna

Mynd 21 Lífeyriskerfi

Mynd 22 Séreignarsparnaður hjá öðrum vörsluaðilum en þeim sem störfuðu sem hreindir séreignarsjóðir fyrir gildistöku laga nr. 129/1997

Lífeyrisréttindi í séreign geta sprottið af viðbótariðgjaldi umfram lögbundið 10% iðgjald annars vegar og af 10% lögbundnu iðgjaldi til lágmarkstryggingaverndar hins vegar. Séreign sem sprettur af 10% lögbundnu iðgjaldi skiptist í séreign til lágmarkstryggingaverndar (bundin séreign) og séreign til viðbótartryggingaverndar. Sex lífeyrissjóðir nýta sér heimildir í lögum til að skilgreina lágmarkstryggingavernd lægri en 10% og bjóða upp á lágmarkstryggingavernd sem er samþætting séreignar og sameignar. Sjóðfélagi getur óskað eftir að sá hluti lögbundins lágmarksíðgjalds sem skilgreindur er sem séreign sé ráðstafað til annars vörsluðila lífeyrissparnaðar honum að kostnaðarlausu.

2.4

Vátryggingamarkaður

Samstæðum vátryggingafélaga fjölgar

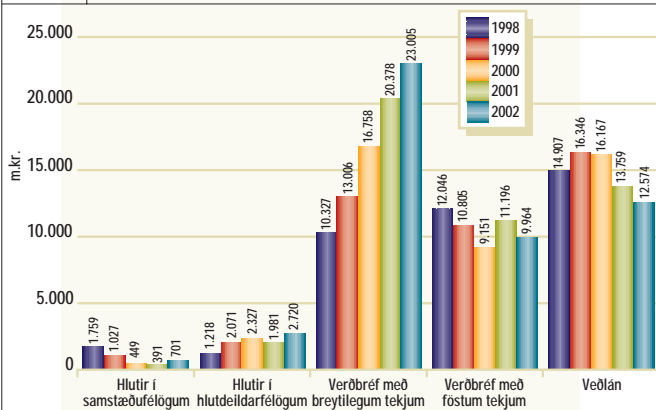
Nú hafa 14 vátryggingafélög starfsleyfi, en 10 þeirra taka að sér nýja vátryggingaáættu. Tvö vátryggingafélög, Íslensk endurtrygging hf. og Trygging hf. vinna eingöngu að uppgjöri eldri skuldbindinga. Vátryggingastofnar Vélbátaábyrgðarfélag Ísfríðinga og Vélbátaábyrgðarfélag Gróttu hafa verið fluttir til Sjóváralmennra trygginga hf. Þann 30. júlí 2002 fékk nýtt félag, Íslandstrygging hf. starfsleyfi í skaðatryggingarekstri og síðar á árinu, eða 12. nóvember, fékk Líftryggingamiðstöðin hf. starfsleyfi í líftryggingarekstri. Líftryggingamiðstöðin er dótturfélag í 100% eigu Tryggingamiðstöðvarinnar hf. Þrjú líftryggingafélög eru nú dótturfélög skaðatryggingafélaga og eitt er dótturfélag banka.

Hér á eftir er gerð nánari grein fyrir starfsemi íslenskra vátryggingafélaga eins og hún birtist í ársreikningum fyrir reikningsárið 2002, auk þess sem nýttar verða upplýsingar um afkomu helstu vátryggingagreina sem Fjármálaeftirlitið hefur birt á heimasíðu sinni. Allar fjárhæðir eru færðar til verðlags ársins 2002. Breytingar fjárhæða á milli ára verða því breytingar umfram verðlagsbreytingar. Viðlagatrygging Íslands starfar samkvæmt sérlögum, hefur afmarkað hlutverk og er því sleppt í umfjöllun um rekstur vátryggingafélaga hér á eftir. Iðgjöld Viðlagatryggingar voru 855 m.kr. á árinu 2002, en tjön námu 172 m.kr., og er það órlítið betri afkoma en á síðasta ári.

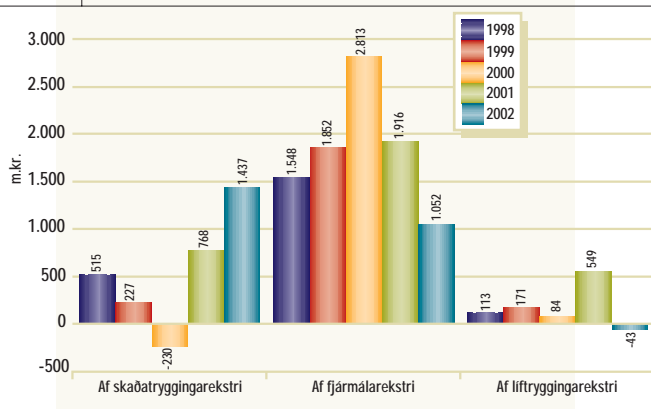
Á mynd 23 má sjá að fjárfestingar í verðbréfum með breytilegum tekjum hafa aukist jafnt og þétt frá árinu 1998. Fjárfestingar í verðbréfum með föstum tekjum og veðlanum drógust saman á síðasta ári. Eignarhlutir vátryggingafélaga í hlutdeildarfélagum jukust um 739 m.kr. og eignarhlutir í dótturfélagum um 310 m.kr. Annars hafa þessir tveir liðir sveiflast í tengslum við breytingar á eignarhaldi á tímabilinu.

17

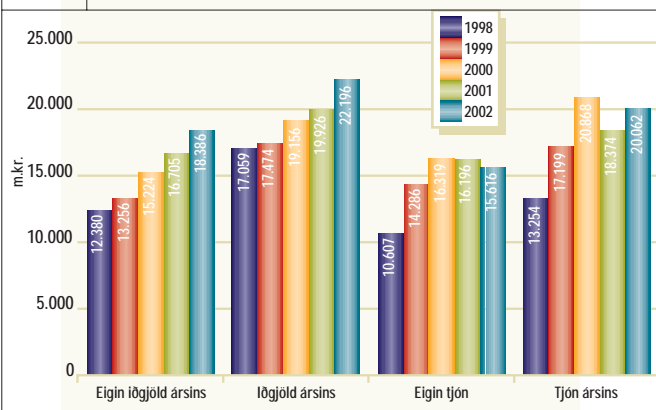
Mynd 23 Þróun nokkurra eignarliða vátryggingafélaga á verðlagi 2002

Mynd 24 Hagnaður af helstu þáttum í starfi vátryggingafélaga á verðlagi 2002

Mynd 25 Skaðatryggingar: Iðgjöld og tjön á verðlagi 2002

Góð afkoma í skaðatryggingarekstri

Árið 2002 einkenndist af betri afkomu af skaðatryggingarekstri en undanfarin ár. Sér í lagi var afkoman af rekstri ökutækjatrygginga góð og þakka vátryggingafélögin það einkum góðu veðurfari á árinu. Afkoma eignatrygginga var hins vegar óviðunandi að mati vátryggingafélaganna og í lok ársins hækkuðu félögin iðgjöldin í helstu flokkum eignatrygginga, einkum þó í lögbodnum brunatryggingum.

Á mynd 24 sést hvernig hagnaður af helstu þáttum starfseminnar hefur skipst frá árinu 1998. Hagnaður af skaðatryggingarekstri hefur á þessu tímabili aldrei verið meiri en hann jókst um 87% frá fyrra ári. Hagnaður af fjármalarekstri dróst hins vegar saman um 45% og hefur aldrei verið lægri á tímabilinu. Líftryggingarekstur skilaði tapi á árinu 2002, sem er fyrsta árið með taprekstri á tímabilinu.

Mynd 25 sýnir þróun iðgjalda og tjóna í skaðatryggingarekstri frá árinu 1998. Iðgjaldatekjur félaganna halda áfram að vaxa. Hlutur endurtryggjenda í iðgjöldum var 16% árið 2001, en jókst í 17% á síðasta ári.

Tjónagreiðslur ársins 2002 í heild jukust frá árinu áður, en tjön félaganna í eigin hlut drógust saman um 4%. Stafar þessi munur af aukinni þátttöku endurtryggjenda í tjónum, en hún jókst úr 12% árið 2001 í 22% árið 2002.

Afkoma batnar í ökutækjatrýggingum

Iðgjöld í lögboðnum ökutækjatrýggingum námu 8,8 ma.kr. á síðasta ári samanborið við 8,2 ma.kr. árið 2001. Tjón ársins voru að upphæð 7,7 ma.kr. og lækkuðu um tæplega 1 ma.kr. frá fyrra ári. Hagnaður greinarinnar, þegar reiknað hefur verið með hlut endurtryggjenda, rekstrarkostnaði, fjárfestingarkostnaði, ágóða-hlutdeild og afsláttum og breytingu á útjöfnunarskuld, var um 1 ma.kr. Árið 2001 var hagnaður af lögboðnum ökutækjatrýggingum 42 m.kr. en árin þar á undan var greinin rekin með tapi.

Mynd 26 sýnir þróun í iðgjöldum ársins, tjónum ársins og hagnaði/tapi af lögboðnum ökutækjatrýggingum frá árinu 1998.

Tjónaskuld lögboðinna ökutækjatrýgginga var á síðasta ári 65% af tjónaskuld skaðatryggingafélaga í heild, eða 24 ma.kr. af 37 ma.kr. Vöxtur tjónaskuldar lögboðinna ökutækjatrýgginga frá fyrra ári á verðlagi ársins 2002 var 1,8%, samanborið við 5,3% vöxt árið 2001 og 11,2% vöxt árið 2000. Á **mynd 27** má sjá þróun tjónaskuldar í lögboðnum ökutækjatrýggingum frá 1998.

Tjón í frjálsum ökutækjatrýggingum jukust á síðasta ári, fóru úr 2,0 ma.kr. í 2,2 ma.kr. Síðustu tvö ár hafa frjálssar ökutækjatrýggingar skilað hagnaði. **Mynd 28** sýnir þróun iðgjalda, tjóna og hagnaðar/taps í frjálsum ökutækjatrýggingum frá 1998.

Slök afkoma í eignatryggingum

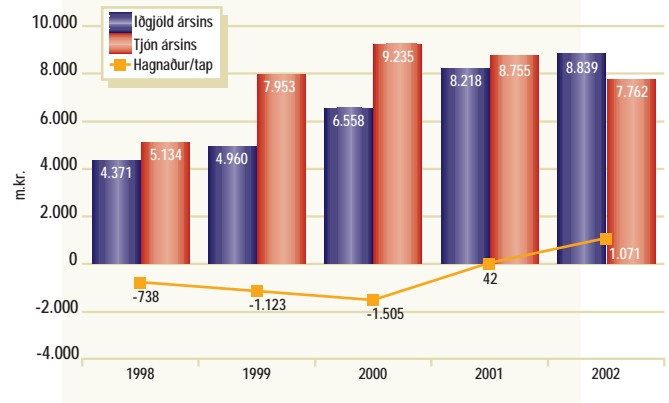
Í lok ársins 2002 hækkuðu váttryggingafélögin iðgjöld í nokkrum flokkum eignatrygginga. Töldu félögin að tjónatíðni hefði aukist varanlega. Á **mynd 29** má sjá þróunina frá 1998 og þar sést að greinin hefur verið rekin með tapi frá árinu 2000. Það ár varð töluvert stökk í fjárhæð tjóna og síðan hafa tjónafjárhæðir verið verulega hærrí en á árunum 1998-1999. Rekstrarkostnaður í eignatryggingum var árið 2002 638 m.kr. og hækkaði úr 469 m.kr. frá fyrra ári.

Tjónaskuld hækkar en útjöfnunarskuld lækkar

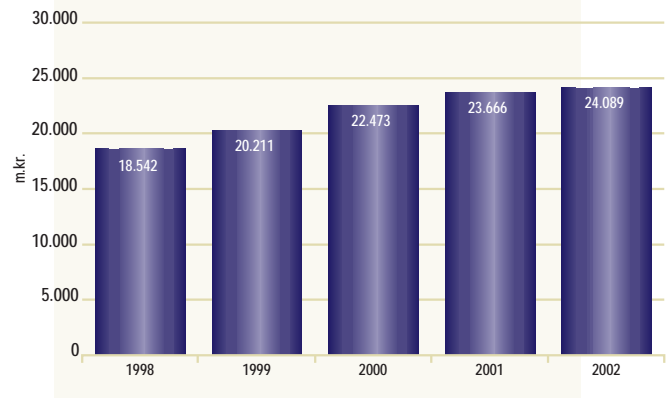
Á **mynd 30** má sjá að þróun undanfarinna ára í tjónaskuld og útjöfnunarskuld hélt áfram á árinu 2002. Þó hægði á vexti tjónaskuldar þar sem raunaukning var 1,7%, samanborið við 7,2% árið áður. Útjöfnunarskuld lækkaði hins vegar hraðar en árið áður, um 7,2% samanborið við 4,9%.

Á **mynd 31** sést hlutdeild helstu greina skaðatrygginga í tjónaskuld og útjöfnunarskuld.

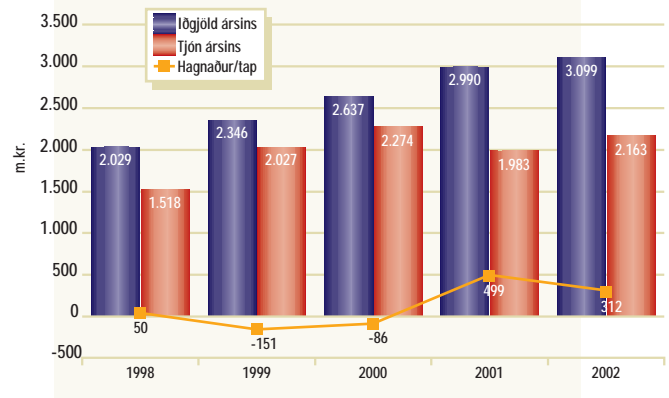
Mynd 26 Rekstur lögboðinna ökutækjatrýgginga á verðlagi ársins 2002

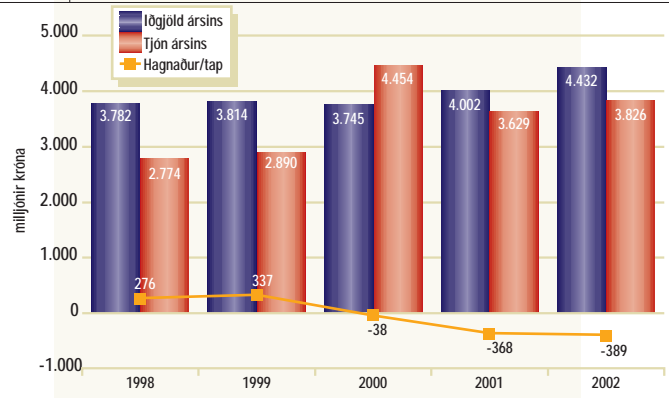
Mynd 27 Tjónaskuld í lögboðnum ökutækjatrýggingum 1998-2002 Verðlag 2002

Mynd 28 Rekstur frjálssra ökutækjatrýgginga á verðlagi ársins 2002

Mynd 29 Rekstur eignatrygginga á verðlagi ársins 2002

Greinar sem hafa hlutfallslega lága tjónaskuld miðað við hlutdeild í iðgjöldum gerast upp á tiltölulega skömmum tíma, t.d. eignatryggingar, á meðan t.d. fjárhæðir vegna hvers tjóns í slysatjónum lögbodinna ökutækjatrygginga eru í tjónaskuld í nokkur ár. Greinar sem hafa hlutfallslega háa útfjöfnunarskuld einkennast af því að tjón eru fátíð, en einstök tjón geta orðið mjög dýr. Útfjöfnunarskuld er hlutfallslega lág í greinum þar sem tjónatíðni er há, en tjónafjárhæðir að jafnaði lágar.

Góðar horfur í skaðatryggingarekstri á árinu 2003

Sjóvá-Almennar tryggingar hf., Tryggingamiðstöðin hf. og Vátryggingafélag Íslands hf. eru einu vátryggingafélögin sem skráð eru á markaði og gefa því út milliuppgjör. Af milliuppgjörum þeirra má einnig fá mynd af starfsemi dótturfélaganna, sem eru Sameinaða líftryggingarfélagið hf., Líftryggingamiðstöðin hf. og Líftryggingafélag Íslands hf.

Samanburður á hálsársuppgjörum þessara þriggja samstæðna miðað við sama tímabil í fyrra á föstu verðlagi leiðir helst í ljós að iðgjöld í skaðatryggingarekstri jukust um 2,7% á meðan tjón drógust saman um 24,5%. Hagnaður af skaðatryggingarekstri varð 75% hærri á tímabilinu þannig að horfur eru á að árið 2003 reynist skaðatryggingafélögum einnig hagstætt.

Samanlagt skilaði líftryggingarekstur áðurnefndra þriggja líftryggingafélaga 47 m.kr. tapi á tímabilinu, en samanburðartölur frá sama tímabili árið 2002 liggja ekki fyrir.

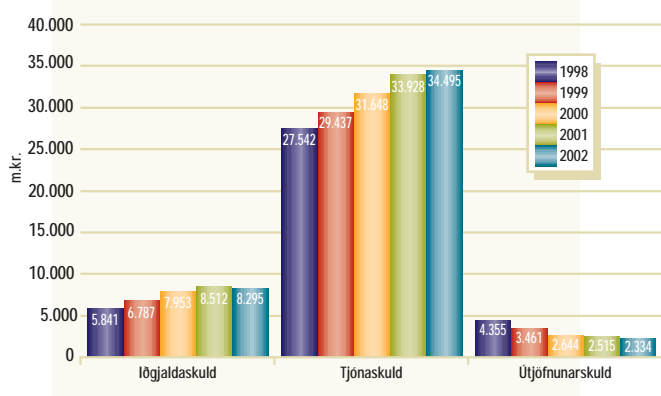
Loks má geta þess að frá áramótum hækkaði tjónaskuld félaganna að raungildi um 2,4% fyrstu sex mánuði ársins 2003, en ekki er hægt að bera þá tölu saman við hækkun síðasta árs þar sem hluti tjónaskuldar frá fyrri hluta árs er gerður upp á síðari hluta ársins.

Minnkandi sala vátryggingamiðlara til erlendra vátryggingafélaga

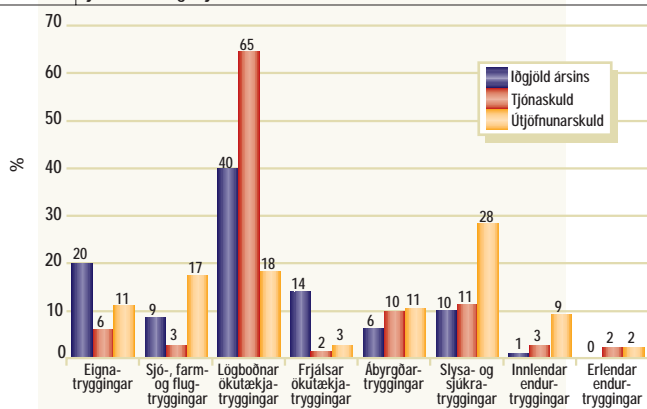
Bókfærð iðgjöld innlendra líftryggingafélaga námu 2,3 ma.kr. á síðasta ári, samanborið við 1,9 ma.kr. á síðasta ári. Frá árinu 1997 hafa vátryggingamiðlarar miðlað samtals 2,6 ma.kr. í iðgjöldum vegna nýrra samninga í persónutryggingum til erlendra vátryggingafélaga, en iðgjöld vegna nýrra samninga námu þó einungis 163 m.kr. árið 2002. Hámarki náði miðlun nýrra samninga í persónutryggingum til erlendra vátryggingafélaga árið 2000, en þá var miðlað 809 m.kr.¹⁰ Sala vátryggingamiðlara í innlendum viðbótarlífeyrissparnaði hefur hins vegar aukist undanfarin ár. Á mynd 32 má sjá próun í iðgjöldum vátryggingamiðlara til erlendra félaga vegna nýrra samninga á verðlagi ársins 2002.

10) Sem svarar til 903 m.kr. á verðlagi ársins 2002.

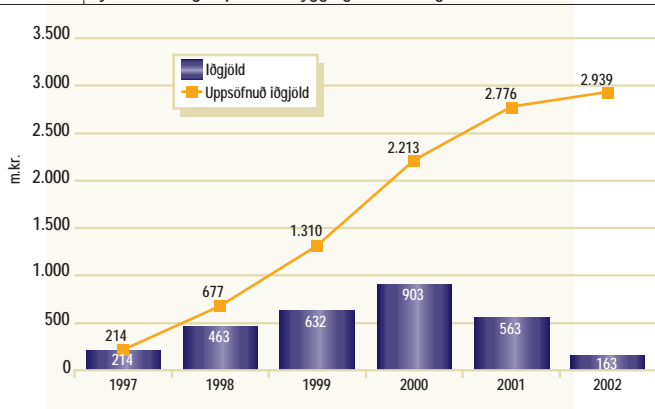
Mynd 30 Helstu liðir eigin vátryggingaskuldar á verðlagi ársins 2002

Mynd 31 Hlutdeild vátryggingagreina í iðgjöldum, tjónaskuld og útfjöfnunarskuld 2002

Mynd 32 Iðgjöld vátryggingamiðlara til erlendra félaga vegna nýrra samninga í persónutryggingum. Verðlag 2002

Fjármálaeftirlitið byggir starfsemi sína á megináherslum sem mynda kjölfestu í starfseminni. Þessar megináherslur verða óbreyttar frá fyrra ári, en unnið verður að nýjum verkefnum á grundvelli þeirra. Í þessum kafla eru megináherslur Fjármálaeftirlitsins rifjaðar upp og vikið að verkefnum sem unnið verður að og falla að þessum áherslum.

3.1 Áhættustýring og innra eftirlit – hlutverk stjórnna

Fjármálaeftirlitið stuðlar að því að í hverju fjármála-fyrirtæki séu stjórnendur sem til þess eru bærir að búa fyrirtækinu sterkt skipulag, skýra stefnu, skilvirkar innri reglur og verkferla, viðeigandi upplýsingakerfi og innri endurskoðun. Með því er stjórnendum sjálfum og öðrum starfsmönnum kleift að meta með réttu þá áhættu sem í starfseminni felst og stýra henni í samræmi við styrkleika fyrirtækisins.

Dæmi um almennar aðgerðir á síðasta tímabili:

- Fundir með stjórnarmönnum.
- Áhættumatskerfi fyrir fjármálafyrirtæki, álagspróf notuð í eftirliti.
- Styrking eftirlits á samstæðugrundvelli.

Fjármálaeftirlitið mun halda áfram að **efla samskipti við stjórnir** fyrirtækja á fjármálamarkaði. Stefnt er að því að halda reglulega kynningarfundir fyrir stjórnarmenn eftirlitsskyldra aðila í því skyni að miðla af reynslu úr eftirliti Fjármálaeftirlitsins og koma á framfæri áhersluatriðum.

Fjármálaeftirlitið mun **auka vægi nýrra aðferða** í eftirliti með áhættustýringu, koma á einkunnagjöf í eftirliti á fleiri sviðum og þróa álagspróf sem nýst geta í eftirliti.

Fjármálaeftirlitið mun halda áfram að **styrkja yfirsýn og eftirlit með samstæðum** fyrirtækja á fjármálamarkaði. Samstarf við eftirlitsstofnanir í öðrum löndum verður eftir til að tryggja skilvirkt eftirlit með samstæðufyrirtækjum sem sótt hafa á erlenda markaði.

3.2 Starfshættir á fjármálamarkaði

Fjármálaeftirlitið fylgist með því að starfsemi á fjármálamarkaði sé í samræmi við eðlilega og heilbrigða viðskiptahætti. Ör þróun í starfsemi á fjármálamarkaði kallar á stöðugt eftirlit með starfsháttum þar sem brugðist er við breyttum aðstæðum.

Dæmi um almennar aðgerðir á síðasta tímabili:

- Fyrirbyggjandi eftirlit í innherjaviðskiptum.
- Efling eftirlits með eigendum virkra eignarhluta.
- Setning tilmæla um efni reglna um stjórnir fjármálafyrirtækja. Aukið eftirlit með viðskiptum fjármálafyrirtækja við venslaða aðila.
- Mótun tilmæla er varðar samninga um viðbótarlífeyrissparnað.
- Mótun tilmæla er varða miðlun og sölu váttrygginga.

Fjármálaeftirlitið mun áfram leggja áherslu á **fyrirbyggjandi eftirlit** með starfsháttum á fjármálamarkaði í því skyni að draga úr hættunni á innherjasvikum, markaðsmisnotkun eða ófullnægjandi ráðgjöf til viðskiptamanna fyrirtækja á fjármálamarkaði. Mun Fjármálaeftirlitið m.a. huga að beitingu nýfenginna heimilda til að leggja stjórnvaldssektir á aðila sem ekki fylgja lagafyrirmælum um meðferð innherjaupplýsinga.

Í þessu skyni er stefnt að því að setja leiðbeinandi **tilmæli um viðskipti á verðbréfamarkaði**, sem byggja á grunnreglum sem Nefnd evrópskra verðbréfaeftirlita (CESR) hefur staðfest og insett sér að fylgja eftir. Grunnreglurnar varða ýmis atriði um samskipti fjármálafyrirtækja og viðskiptavina, s.s. ráðgjöf og frágang samninga. Huga þarf að nokkrum ákvæðum grunnreglnanna við næstu endurskoðun löggjafar á þessu sviði.

Jafnframt þarf á næstu misserum að huga að innleiðingu og eftirfylgni við nýjar tilskipanir sem gilda munu á hinu Evrópska efnahagssvæði um markaðssvik og útboðslýsingar. Þær tilskipanir gera m.a. ráð fyrir samræmingu og eflingu eftirlits og eftirlitsúrreða vegna þessara málaflokka.

Hugað verður að umgjörð um **starfsheimildir fjármála-fyrirtækja**. Stefnt er að styrkja eftirlit með tímabundinni starfsemi fjármálafyrirtækja í tengslum við svokallaða umbreytinga-fjárfestingu og huga að aðskilnaði hagsmuna í viðskiptabanka-starfsemi annars vegar og fjárfestingabankastarfsemi hins vegar.

Áfram verður áhersla lögð á **eftirlit með starfsháttum eigenda** virkra eignarhluta í fjármálafyrirtækjum. Miklar breytingar á eignarhaldi fjármálafyrirtækja undanfarna mánuði og fengin reynsla gefur Fjármálaeftirlitinu tilefni til að huga frekar að áhrifum þeirra á starfsemi viðkomandi fyrirtækja.

3.3 Markaðsaðhald

Fjármálaeftirlitið leggur áherslu á að stuðla að auknu gegnsæi í starfsemi fjármálafyrirtækja. Með því skapast aukið aðhald af hálfu markaðarins, samhlíða aðhaldi innra eftirlits og opinbers eftirlits með fjármálastarfsemi.

Dæmi um almennar aðgerðir á síðasta tímabili:

- Aukið gegnsæi í tryggingafræðilegum úttektum lífeyrissjóða, með framsetningu nýrra skýrslna. Umræðuskjal um ný skýrsluskil lífeyrissjóða um tryggingafræðilegar úttektir.
- Stórefld kynningarstarfsemi á vegum Fjármálaeftirlitsins gagnvart eftirlitsskyldum aðilum.

Fjármálaeftirlitið mun taka þátt í undirbúningsvinnu við að taka upp reikningskilastaðla Alþjóðareikningsskilaráðsins hér á landi í samræmi við skuldbindingar Íslands um að taka staðlana upp í samstæðureikningskilum skráðra félaga frá og með árinu 2005. Fjármálaeftirlitið setur **reglur um reikningskil fjármála-fyrirtækja** og lífeyrissjóða og mun fylgjast með undirbúningi fjármálafyrirtækja vegna breytinganna. Ekki liggur hins vegar fyrir hvernig eftirliti með alþjóða reikningskilastöðlunum verður háttað að öðru leyti. Mikilvægt er að vel verði staðið að breytingunum og að þær leiði til samræmdra og gegnsærra reikningskila.

Fjármálaeftirlitið telur brýnt að taka upp umræðu um hvernig **auka megi upplýsingagjöf um starfsemi** og niðurstöður eftirlitsins, einkum á verðbréfamarkaði. Í því efni verður að huga að því hvernig skilgreina megi betur þagnarskyldu eftirlitsins og um leið kveða á um upplýsingaskyldu þess í tilteknum málaflokkum.

3.4

Samkeppnishæfni fjármálamarkaðar

Fjármálaeftirlitið hefur hlutverki að gegna við að skapa hér samkeppnishæfan fjármálamarkað. Það er gert með þátttöku í mótun skilvirks fjármálamarkaðar og eftirfylgni við sjónarmið um hagsmuni viðskiptamanna og öryggi í fjármálaþjónustu.

Dæmi um almennar aðgerðir á síðasta tímabili:

- Efling eftirlits skilar sér í jákvæðum niðurstöðum Alþjóðagjaldeyrissjóðsins í athugun á fjármálastöðugleika.
- Aukið samstarf við eftirlitsstofnanir í löndum þar sem innlend fjármálafyrirtæki stunda starfsemi.

Fjármálaeftirlitið gegnir hlutverki við mótun samkeppnishæfs fjármálamarkaðar með þátttöku sinni í samstarfi evrópskra fjármálaeftirlita á einstökum sviðum fjármálamarkaðarins. Þessu samstarfi, sem lýst er nánar í kafla 1.5, er ætlað að **stuðla að aukinni samræmingu reglna á fjármálamarkaði og einsleitni í eftirliti**. Gangi þau áform eftir mun það koma íslenskum fyrirtækjum á fjármálamarkaði og viðskiptamönnum þeirra til góða. Vinna við upptöku staðla Alþjóðareikningsskilaráðsins er af sama meidi.

Aukin útrás íslenskra fjármálafyrirtækja hefur í för með sér viðvarandi samanburð á íslenskum og erlendum fjármálamörkuðum. Fjármálaeftirlitið mun í starfsemi sinni leita samanburðar við erlend eftirlit í því skyni að styrkja samkeppnishæfni fjármálamarkaðarins.

4.1

Fjöldi eftirlitsskyldra aðila

Þann 30. júní 2003 var fjöldi þeirra aðila sem lúta eftirliti Fjármálaeftirlitsins sem hér greinir:

	Fjöldi	Starfa skv. lögum nr.:
	30.06.2003	
Viðskiptabankar	4	161/2002, um fjármálafyrirtæki
Sparisjóðir	24	161/2002, um fjármálafyrirtæki
Lánafyrirtæki	9	161/2002, um fjármálafyrirtæki
Innlánsdeildir samvinnufélaga	7	22/1991, með síðari breytingum
Verðbréfafyrirtæki	7	161/2002, um fjármálafyrirtæki
Verðbréfamíðlanir	2	161/2002, um fjármálafyrirtæki
Verðbréfasjóðir	10	30/2003, um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði*)
Rekstrarfélög verðbréfasjóða	6	161/2002, um fjármálafyrirtæki
Kauphallir og aðrir skipulegir tilboðsmarkaðir	1	34/1998, með síðari breytingum
Verðbréfamíðstöðvar	1	131/1997, með síðari breytingum
Lífeyrissjóðir	51	129/1997, með síðari breytingum
Vátryggingafélög	14	60/1994, með síðari breytingum
Vátryggingamiðlarar	19	60/1994, með síðari breytingum
Aðrir eftirlitsskyldir aðilar	5	Ýmis lög
Samtals	160	

*) Lög nr. 30/2003, um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði tóku gildi 1. júlí 2003.

4.2

Breytingar á starfsleyfum, heitum og fjölda eftirlitsskyldra aðila á tímabilinu 1. júlí 2002 til 30. júní 2003
Lánamarkaður

Eignarhaldsfélagið Alþýðubankinn hf. var sameinað Þróunarfélagi Íslands hf. þann 7. október 2002 og starfaði félagið undir heiti hins síðarnefnda til 25. febrúar 2003 en þá var nafni félagsins breytt í Framtak Fjárfestingarbanka hf. Með lögum nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki, sem tóku gildi þann 1. janúar 2003 var kveðið á um að Hafnabótasjóður og Ferðamálasjóður teldust ekki til fjármálafyrirtækja en þessir sjóðir höfðu áður starfað samkvæmt lögum nr. 123/1993, um lánastofnanir aðrar en viðskiptabanka og sparisjóði. Þann 11. febrúar 2003 samþykkti Fjármálaeftirlitið breytingu tveggja sparisjóða, Sparisjóðs Kaupþings og nb.is-sparisjóðsins, í hlutafélög.

Þann 27. maí 2003 samþykkti Fjármálaeftirlitið samruna Kaupþings banka hf. og Búnaðarbanka Íslands hf. en nafn hins sameinaða félags er Kaupþing Búnaðarbanki hf. Þann 20. september 2002 yfirtók Íslandsbanki hf., samkvæmt sérstökum samningi bankans og Kaupfélags Eyfirðinga, allar skuldbindingar innlánsdeildar Kaupfélags Eyfirðinga gagnvart eigendum innlánsfjár. Þann 31. desember 2002 var innlánsdeild Samvinnufélagsins Hreyfils lögð niður og viðskiptamönnum greiddar út innstæður við innlánsdeildina.

Verðbréfamarkaður
Verðbréfafyrirtæki

Þann 3. október 2002 veitti viðskiptaráðherra félaginu Arion verðbréfavörslu hf. starfsleyfi verðbréfafyrirtækis á grundvelli laga nr. 13/1996.

Verðbréfamíðlanir

Þann 30. júní 2003 skilaði félagið Annar hf.-Verðbréf starfsleyfi sínu til verðbréfamíðlunar til Fjármálaeftirlitsins.

Lífeyrismarkaður

Þann 24. febrúar 2003 staðfesti fjármálaráðuneytið breytingar á samþykktum Almenna lífeyrissjóðsins VÍB hf. og Lífeyrissjóðs arkitekta og tæknifræðinga en sjóðirnir voru sameinaðir undir heitinu Almenni lífeyrissjóðurinn miðað við 1. janúar 2003.

Vátryggingamarkaður
Vátryggingafélög

Þann 30. júlí 2002 veitti viðskiptaráðherra Íslandstryggingu hf. starfsleyfi vátryggingafélags í ákveðnum greinum skaðatrygginga. Þann 6. nóvember 2002 veitti viðskiptaráðherra Líftryggingamiðstöðinni hf. starfsleyfi vátryggingafélags í greinaflokki áhættu- og söfnunarlíftrygginga.

Vátryggingamiðlarar

Viðskiptaráðherra veitti eftirgreind starfsleyfi vátryggingamiðlara hér á landi á tímabilinu: Tryggingar og ráðgjöf ehf. þann 26. september 2002; DDF Vátryggingamiðlunin ehf. þann 12. nóvember 2002; Tryggingamiðlun Reykjavíkur ehf. þann 10. mars 2003; Tryggingaþjónustan ehf. þann 14. maí 2003.

Fjármálaeftirlitið skráði þessi félög í vátryggingamiðlara skrá á tímabilinu: Besso Limited, London þann 30. september 2002; Aon Limited, London, þann 6. júní 2003.

<p>Eftirtalin félög skiluðu starfsleyfum sínum sem váttryggingamiðlara til viðskiptaráðuneytisins á tímabilinu: Tryggingamiðlunin Gildi ehf. þann 28. ágúst 2002; Íslenska váttryggingamiðlunin ehf. (ÍSVÁ. ehf.) þann 10. október 2002; Váttryggingamiðlunin ehf. þann 18. október 2002; Nor Finans á Íslandi ehf. þann 26. febrúar 2003. Þann 15. janúar 2003 var starfsleyfi Den Danske Forsikringsmægler A/S hér á landi fellt niður.</p> <p>Á tímabilinu hafa eftirgreindir einstaklingar skilað starfsleyfum sínum til váttryggingamiðlunar: Valur Arnþórsson þann 27. júlí 2002; Örn Gústafsson þann 3. september 2002; Ingi Eldjárn Sigurðsson þann 22. nóvember 2002; Kristinn Rúnar Sigurðsson þann 13. febrúar 2003; Trausti Sigurðsson þann 24. febrúar 2003.</p>		<p>Byggðastofnun Reykjavík Lánasjóður landbúnaðarins Selfoss Glitnir hf. Reykjavík Lýsing hf. Reykjavík SP-Fjármögnun hf. Reykjavík</p>
<p>Aðrir eftirlitsskyldir aðilar</p> <p>Þann 1. júlí 2002 var nafni Verðbréfaþings Íslands hf. breytt í Kauphöll Íslands hf.</p>		<p>INNLÁNSDEILDIR SAMVINNUFÉLAGA</p> <p>Kaupfélag Árneseinga Selfoss Kaufélag Austur-Skaftfellinga Höfn Kaufélag Fáskrúðsfirðinga Fáskrúðsfjörður Kaufélag Héraðsbúa Egilsstaðir Kaufélag Skagfirðinga Skagafjörður Kaufélag Suðurnesja Reykjanesbær Kaufélag V-Húnavetninga Hvammstangi</p>
<p>VERÐBRÉFAFYRIRTÆKI</p> <p>Arion verðbréfavarsla hf. Reykjavík Fjárvernd – Verðbréf hf. Reykjavík Íslensk verðbréf hf. Akureyri Jöklar - Verðbréf hf. Reykjavík MP Verðbréf hf. Reykjavík Verðbréfastofan hf. Reykjavík Virðing hf. Reykjavík</p>		
<p>4.3</p>	<p>Listi yfir eftirlitsskylda aðila 30.06. 2003</p>	
<p>VIÐSKIPTABANKAR</p>	<p>Höfuðstöðvar</p>	
<p>Íslandsbanki hf. Reykjavík Kaupþing Búnaðarbanki hf. Reykjavík Landsbanki Íslands hf. Reykjavík Sparisjóðabanki Íslands hf. Reykjavík</p>		
<p>SPARISJÓÐIR</p>		
<p>nb.is-sparisjóður hf. Reykjavík Sparisjóður Bolungarvíkur Bolungarvík Sparisjóður Hafnarfjarðar Hafnarfjörður Sparisjóður Hornafjarðar og nágrennis Höfn Sparisjóður Hólahrepps Sauðárkrókur Sparisjóður Húnaþings og Stranda Hvammstangi Sparisjóður Höfðhverfinga Grenivík Sparisjóður Kaupþings hf. Reykjavík Sparisjóður Kópavogs Kópavogur Sparisjóður Mýrasýslu Borgarnes Sparisjóður Norðfjarðar Neskaupstaður Sparisjóður Norðlendinga Akureyri Sparisjóður Ólafsfjarðar Ólafsfjörður Sparisjóður Ólafsvíkur Ólafsvík Sparisjóður Reykjavíkur og nágrennis Reykjavík Sparisjóður Siglufjarðar Siglufjörður Sparisjóður Strandamanna Hólmavík Sparisjóður Suður-Þingeyinga Laugar Sparisjóður Svarfdæla Dalvík Sparisjóður Vestfirðinga Þingeyri Sparisjóður Vestmannaeyja Vestmannaeyjar Sparisjóður vélstjóra Reykjavík Sparisjóður Þórshafnar Þórshöfn Sparisjóðurinn í Keflavík Keflavík</p>		
<p>LÁNAFYRIRTÆKI</p>		
<p>Framtak Fjárfestingarbanki hf. Reykjavík Frjálsi Fjárfestingarbankinn hf. Reykjavík Greiðslumiðlun hf. - VISA Ísland Reykjavík Kreditkort hf. - EUROPAY Ísland Reykjavík</p>		
<p>VERÐBRÉFAMIDLANIR</p> <p>Íslenskir fjárfestar hf. Reykjavík Vaxta ehf. - verðbréfamíðlun Kópavogur</p>		
<p>VERÐBRÉFASJÓÐIR</p> <p>Hávöxtunarfélagið hf. Reykjavík Heimasjóðir ÍSB hf. *) Reykjavík Landssjóður hf. Reykjavík Landssjóður2 hf. *) Reykjavík SPH Verðbréfasjóðurinn hf. *) Reykjavík Verðbréfasjóðir Íslandsbanka hf. Reykjavík Verðbréfasjóður Búnaðarbankans hf. Reykjavík Vísitölusjóður BÍ hf. *) Reykjavík Verðbréfasjóður ÍV hf. *) Akureyri Ævisjóðurinn hf. *) Reykjavík</p> <p>*) Verðbréfasjóðir sem eingöngu er heimilt að markaðssetja á Íslandi</p>		
<p>REKSTRARFÉLÖG VERÐBRÉFASJÓÐA</p> <p>Íslensk Verðbréf-Eignastýring ehf. Akureyri Kaupþing-eignastýring ehf. Reykjavík Landsvaki ehf. Reykjavík Rekstrarfélag Verðbréfasjóðs Búnaðarbankans hf. Reykjavík Rekstrarfélag ÍSB hf. Reykjavík SPH Rekstrarfélag ehf. Reykjavík</p>		
<p>KAUPHALLIR OG AÐRIR TILBOÐSMARKAÐIR</p> <p>Kauphöll Íslands hf. Reykjavík</p>		
<p>VERÐBRÉFAMIDSTÖÐVAR</p> <p>Verðbréfaskráning Íslands hf. Reykjavík</p>		

LÍFEYRISSJÓÐIR			
Almenni lífeyrissjóðurinn	Reykjavík	Sjóvá-Almennar tryggingar hf.	Reykjavík
Eftirlaunasjóður F.Í.A.	Reykjavík	Trygging hf.	Reykjavík
Eftirlaunasjóður Reykjanesbæjar	Keflavík	Tryggingamiðstöðin hf.	Reykjavík
Eftirlaunasjóður Sláturfélags Suðurlands	Reykjavík	Vátryggingafélag Íslands hf.	Reykjavík
Eftirlaunasjóður slökkviliðsmanna á Keflavíkurflugvelli	Keflavík	Vélbátaabyrgðarfélagið Gróttá	Reykjavík
Eftirlaunasjóður starfsmanna Hafnarfjarðarkaupstaðar	Hafnarfjörður	Vélbátaabyrgðarfélag Ísfrödinga	Ísafjörður
Eftirlaunasjóður starfsmanna Íslandsbanka hf.	Reykjavík	Viðlagatrygging Íslands	Reykjavík
Eftirlaunasjóður starfsmanna Óliuverzlunar Íslands	Reykjavík	Vörður vátryggingafélag	Akureyri
Eftirlaunasjóður starfsmanna Útvegsbanka Íslands	Reykjavík		
Frjálsi lífeyrissjóðurinn	Reykjavík	VÁTRYGGINGAMIÐLANIR	
Íslenski lífeyrissjóðurinn	Reykjavík	Aon Limited	London
Lífeyrissjóður Akraneskaupstaðar	Akranes	Alþjóða fjárfestinga- og vátryggingamiðlunin ehf.	Kópavogur
Lífeyrissjóður Austurlands	Neskaupstaður	Alþjóðleg miðlun ehf. (<i>skilaði starfsleyfi 22.08.2003</i>)	Reykjavík
Lífeyrissjóður bankamanna	Reykjavík	Árni Reynisson ehf.	Reykjavík
Lífeyrissjóður Bolungarvíkur	Bolungarvík	Besso Limited	London
Lífeyrissjóður bænda	Reykjavík	DDF Vátryggingamiðlunin ehf.	Reykjavík
Lífeyrissjóður Hf. Eimskipafélags Íslands	Reykjavík	Fjárfestingarmiðlun Íslands ehf.	Kópavogur
Lífeyrissjóður Flugvirkjafélags Íslands	Reykjavík	Heath Lambert Norway AS	Oslo
Lífeyrissjóður hjúkrunarfræðinga	Reykjavík	Howden Insurance Brokers Ltd.	London
Lífeyrissjóður lækna	Reykjavík	Marsh Ltd.	London
Lífeyrissjóður Mjólkursamsölnunar	Reykjavík	Nýja vátryggingaþjónustan hf.	Reykjavík
Lífeyrissjóður Neskaupstaðar	Reykjavík	Provins Insurance AB	Svíþjóð
Lífeyrissjóður Norðurlands	Akureyri	Tryggingamiðlun Reykjavíkur ehf.	Reykjavík
Lífeyrissjóður Rangæinga	Hella	Tryggingastofan ehf. (<i>skilaði starfsleyfi 18.08.2003</i>)	Reykjavík
Lífeyrissjóður sjómanna	Reykjavík	Trygg miðlun ehf.	Reykjavík
Lífeyrissjóður starfsmanna Akureyrarbæjar	Akureyri	Tryggingamiðlun Íslands ehf.	Reykjavík
Lífeyrissjóður starfsmanna Áburðarverksmiðju ríkisins	Reykjavík	Tryggingar og ráðgjöf ehf.	Reykjavík
Lífeyrissjóður starfsmanna Búnaðarbanka Íslands hf.	Reykjavík	Tryggingaþjónustan ehf	Reykjavík
Lífeyrissjóður starfsmanna Húsavíkurkaupstaðar	Reykjavík	UIB Nordic AB (<i>skræð í vátryggingamiðlaraskrá 27.08.2003</i>)	Svíþjóð
Lífeyrissjóður starfsmanna Kópavogsbæjar	Kópavogur	Willis AB	Stokkhólmí
Lífeyrissjóður starfsmanna Reykjavíkurapóteks	Reykjavík		
Lífeyrissjóður starfsmanna Reykjavíkurborgar	Reykjavík	Vátryggingamiðlarar sem falla undir starfsábyrgðartryggingu vátryggingamiðlana	
Lífeyrissjóður starfsmanna ríkisins	Reykjavík	Árni Reynisson, <i>Árni Reynisson ehf.</i>	
Lífeyrissjóður starfsmanna sveitarfélaga	Reykjavík	Eiríkur Hans Sigurðsson, <i>Nýja vátryggingaþjónustan hf.</i>	
Lífeyrissjóður starfsmanna Vestmannaeyjabæjar	Vestmannaeyjar	Halldór Sigurðsson, <i>Alþjóðleg miðlun ehf.</i>	
Lífeyrissjóður Suðurlands	Selfoss	Hákon Hákonarson, <i>Trygging og ráðgjöf ehf.</i>	
Lífeyrissjóður Suðurnesja	Keflavík	Karl Jónsson, <i>Tryggingamiðlun Íslands ehf.</i>	
Lífeyrissjóður Tanmlæknafélags Íslands	Reykjavík	Leo Árnason (<i>skilaði starfsleyfi sínu þann 19.08.2003</i>), <i>Tryggingastofan ehf.</i>	
Lífeyrissjóður verkfræðinga	Reykjavík	Ólaf Forberg, <i>Alþjóða fjárfestinga- og vátryggingamiðlunin ehf.</i>	
Lífeyrissjóður verslunarmanna	Reykjavík	Ómar Einarsson, <i>Nýja vátryggingaþjónustan hf.</i>	
Lífeyrissjóður Vestfirðinga	Ísafjörður	Sigurður Rúnar Ástvaldsson, <i>Trygg miðlun ehf.</i>	
Lífeyrissjóður Vestmannaeyja	Vestmannaeyjar	Sigbór Hákonarson, <i>DDF Vátryggingamiðlunin ehf.</i>	
Lífeyrissjóður Vesturlands	Akranes	Þorlákur Pétursson, <i>Fjárfestingarmiðlun Íslands ehf.</i>	
Lífeyrissjóðurinn Framsýn	Reykjavík		
Lífeyrissjóðurinn Lifiðn	Reykjavík		
Lífeyrissjóðurinn Skjöldur	Reykjavík		
Sameinaði lífeyrissjóðurinn	Reykjavík	AÐRIR EFTIRLITSSKYLDIR AÐILAR	
Samvinnulífeyrissjóðurinn	Reykjavík	Íbúðalánasjóður - húsbrefadeild	Reykjavík
Séreignalífeyrissjóðurinn	Reykjavík	Nýsköpunarsjóður atvinnulífsins	Reykjavík
Söfnunarsjóður lífeyrisréttinda	Reykjavík	Póstgíró - Íslandspóstur hf.	Reykjavík
Tryggingasjóður lækna	Reykjavík	Tryggingarsjóður innstæðueigenda og fjárfesta	Reykjavík
		Tryggingasjóður sparisjóða	Reykjavík
VÁTRYGGINGAFÉLÖG			
Alþjóða líftryggingarfélagið hf.	Reykjavík		
Íslensk endurtrygging hf.	Reykjavík		
Íslandstrygging hf.	Reykjavík		
Líftryggingamiðstöðin hf.	Reykjavík		
Líftryggingafélag Íslands hf.	Reykjavík		
Sameinaða líftryggingarfélagið hf.	Reykjavík		

5.1

Almennt

Endurskipulagning fjármálalöggjafar á Íslandi

Á árinu 2002 lauk viðamikilli endurskipulagningu fjármálalöggjafar á Íslandi. Þann 1. janúar 2003 tóku gildi lög nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki. Frumvarp til þeirra laga hafði verið í undirbúningi í svokallaðri bankalaganefnd. Með lögnum féllu úr gildi lög um viðskiptabanka og sparisjóði, lög um lánastofnanir aðrar en viðskiptabanka og sparisjóði, lög um rafeyrisfyrirtæki og hluti laga um verðbréfavíðskipti. Með fjármálafyrirtækjum er átt við viðskiptabanka, sparisjóði, lánaþyrirtæki, verðbréfafyrirtæki, verðbréfamíðlanir, rafeyrisfyrirtæki og rekstrarfélög verðbréfasjóða. Einnig gengu í gildi þann 1. júlí sl. lög nr. 33/2003, um verðbréfavíðskipti og lög nr. 30/2003, um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði. Fjármálaeftirlitið hefur unnið að endurskoðun og uppfærslu reglna sem því ber að setja samkvæmt nýrri löggjöf á fjármálamarkaði. Gefnar hafa verið út reglur og reglugerðir með stoð í nýju lögnum og er þeirra getið í viðeigandi undirköflum að neðan. Reglur og reglugerðir með stoð í eldri lögum sem gert er ráð fyrir í nýju lögnum halda gildi þar til endurskoðun er lokið.

Lög nr. 87/1998, um opinber eftirlit með fjármálastarfsemi.*Breytingar:*

- Lög nr. 50/2003: Með lögnum er kveðið á um að Fjármálaeftirlitið skuli gefa út tilkynningar um einstaklinga og lögaðila sem eftirlitsskyldum aðilum ber sérstaklega að kanna hvort stofnað hafi verið til viðskipta við. Fjármálafyrirtækjum er skylt að koma í veg fyrir hvers konar fjármagnsflutninga, svo sem afhendingu fjármuna, úttektir, millifærslur, eignarskráningu sem og önnur viðskipti, og hindra þannig að þeir aðilar sem tilgreindir eru fái greiðslur í hendur eða geti nýtt sér fjármuni með öðrum hætti.

Lög nr. 99/1999, um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi.*Breytingar:*

- Lög nr. 157/2002: Með lögnum er hundradshluta eftirlitsgjalds, sem kveðið er á um í 5. gr. laga nr. 99/1999, breytt til samræmis við áætlaðan rekstrarkostnað Fjármálaeftirlitsins, sbr. 2. gr. laga nr. 99/1999.

Samstarfssamningur milli Fjármálaeftirlitsins og Seðlabanka Íslands

Fyrri samstarfssamningur Seðlabanka Íslands og Fjármálaeftirlitsins var endurskoðaður. Í samningnum er nú kveðið með skýrari hætti á um samstarf þessara aðila um mat á hugsanlegri kerfisáhættu á fjármálamarkaði og viðbrögð við slíkum aðstæðum. Þá var staðfestur sérstakur samningur á milli Fjármálaeftirlitsins og Seðlabanka Íslands vegna greiðslu- og uppgjörskerfa þar sem kveðið er á um hlutverk þeirra í umsjón og eftirliti á því sviði.

5.2

Lánamarkaður

Lög nr. 98/1999, um innistæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta.*Breytingar:*

- Lög nr. 139/2002: Með lögnum er kveðið á um breytingar á 8. gr. laganna þar sem fram kemur að skuldbindingar sem stofnað sé til áður en leyfi sé afturkallað eða útbú útilokað frá sjóðnum skuli njóta tryggingaverndar í samræmi við III. kafla laganna.

Lög nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki.

Með lögum nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki voru sameinuð í ein heildarlög um fjármálafyrirtæki lög nr. 113/1996, um viðskiptabanka og sparisjóði, lög nr. 123/1993, um lánastofnanir aðrar en viðskiptabanka og sparisjóði, lög nr. 37/2002, um rafeyrisfyrirtæki, og ákvæði um stofnun og starfsemi verðbréfafyrirtækja og verðbréfamíðlana í lögum nr. 13/1996, um verðbréfavíðskipti. Gerðar voru ýmsar breytingar með lögnum til að taka mið af nýjum aðstæðum, greinum bætt við vegna nýrra krafna og ákvæði sem ekki eiga lengur við felld brott. Sem dæmi um ný ákvæði má nefna að Fjármálaeftirlitið veitir og afturkallar starfsleyfi í stað viðskiptaráðherra. Þá var Fjármálaeftirlitinu veitt heimild til að ákvarða herra eiginfjárhlutfall en 8% fyrir þau fjármálafyrirtæki sem talin eru hafa ófullnægjandi fjárhagsstöðu með hliðsjón af áhættustigi. Þá var skilgreint með nánari hætti en gert var í fyrri löggjöf hvaða brot eru refsínæm og sérstakir brotaflokkar tilgreindir.

Reglugerð nr. 120/2000, um innistæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta.

Breytingar:

- Reglugerð nr. 864/2002: Með reglugerðinni eru gerðar breytingar á þremur ákvæðum reglugerðar nr. 120/2000.

Reglur um eiginfjárlutfall fjármálafyrirtækja nr. 530/2003.

Reglurnar ná nú til fjármálafyrirtækja í stað áður lánastofnana, verðbréfafyrirtækja og verðbréfamíðlana. Rafeyrisfyrirtæki eru þó undanskilin þar sem um þau gilda sérstakar eiginfjárreglur skv. 80. gr. laga nr. 161/2002. Sú tegund fyrirtækja sem kemur ný undir reglurnar er rekstrarfélög verðbréfasjóða.

Reglur um stórar áhættuskuldbindingar hjá fjármálafyrirtækjum nr. 531/2003.

Reglurnar (áður reglugerð útgefin af viðskiptaráðuneytinu) ná nú til fjármálafyrirtækja í stað lánastofnana og fyrirtækja í verðbréfaþjónustu áður. Þær tegundir fyrirtækja sem koma nýjar undir reglurnar eru rekstrarfélög verðbréfasjóða og rafeyrisfyrirtæki.

Reglur um endurskoðun fjármálafyrirtækja nr. 532/2003.

Reglurnar ná nú til fjármálafyrirtækja í stað lánastofnana áður, þ.e. verðbréfafyrirtæki, verðbréfamíðlanir, rekstrarfélög verðbréfasjóða og rafeyrisfyrirtæki koma ný inn sem fyrirtæki sem reglurnar ná til.

Reglur um viðbótareiginfjárlíð fyrir fjármálafyrirtæki nr. 540/2003.

Reglurnar ná nú til fjármálafyrirtækja en áður náðu þær til lánastofnana, verðbréfafyrirtækja og verðbréfamíðlana. Þær tegundir fjármálafyrirtækja sem koma nýjar undir reglurnar eru rekstrarfélög verðbréfasjóða og rafeyrisfyrirtæki.

5.3

Verðbréfamarkaður

Lög nr. 98/1999, um innistæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta.

Breytingar:

- Lög nr. 139/2002: Með lögnum er kveðið á um breytingar á 8. gr. laganna þar sem fram kemur að skuldbindingar sem stofnað sé til áður en leyfi sé afturkallað eða útibú útilokað frá sjóðnum skuli njóta tryggingaverndar í samræmi við III. kafla laganna.

Lög nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki.

Með lögum nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki voru sameinuð í ein heildarlög um fjármálafyrirtæki lög nr. 113/1996, um viðskiptabanka og sparisjóði, lög nr. 123/1993, um lánastofnanir aðrar en viðskiptabanka og sparisjóði, lög nr. 37/2002, um rafeyrisfyrirtæki, og ákvæði um stofnun og starfsemi verðbréfafyrirtækja og verðbréfamíðlana í lögum nr. 13/1996, um verðbréfaviðskipti.

Lög nr. 30/2003, um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði.

Með lögnum er m.a. innleidd breyting á tilskipun um sameiginlega fjárfestingu ásamt því að skapa hagstæðara umhverfi til reksturs sjóða um sameiginlega fjárfestingu hér á landi og stuðla að skilvirkari neytendavernd.

Lög nr. 33/2003, um verðbréfaviðskipti.

Með lögnum er komin heildarlöggjöf sem hefur að geyma hegðunarreglur á verðbréfamarkaði og ákvæði um réttindi og skyldur fjármálafyrirtækja sem heimild hafa til verðbréfaviðskipta. Ákvæði laganna byggja á þeim grunni sem lagður var með gildandi lögum um verðbréfaviðskipti, nr. 13/1996, og lögum um starfsemi kauphalla og skipulegra tilboðsmarkaða, nr. 34/1998.

Reglugerð nr. 120/2000, um innistæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta.

Breytingar:

- Reglugerð nr. 864/2002: Með reglugerðinni eru gerðar breytingar á þremur ákvæðum reglugerðar nr. 120/2000.

Reglugerð nr. 630/2003, um verðbréfaviðskipti.

Reglugerð þessi tekur til hverjir geta talist fagfjárfestar skv. c-lið 7. tl. 2. gr. laga nr. 33/2003, um verðbréfaviðskipti og framkvæmd almennra útboða verðbréfa. Með henni féllu úr gildi reglugerð um yfirtökutilboð nr. 432/1999 og reglugerð um útboð verðbréfa nr. 477/2001.

Reglugerð nr. 633/2003, um próf í verðbréfavíðskiptum.

Reglugerðin fjallar um framkvæmd á prófi í verðbréfavíðskiptum samkvæmt 53. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki. Próf þetta nefnist verðbréfavíðskiptapróf. Starfsmenn fjármálafyrirtækis, sem hafa umsjón með daglegri starfsemi í tengslum við víðskipti með fjármálagerninga skv. 6. tölul. 1. mgr. 3. gr. laga um fjármálafyrirtæki, skulu hafa staðist próf í verðbréfavíðskiptum. Með henni féll úr gildi reglugerð nr. 506/2000, um próf í verðbréfamiðlun.

Reglur nr. 331/2003, um vísitölusjóði.

Reglurnar gilda um vísitölusjóði er starfa á grundvelli laga nr. 10/1993 um verðbréfasjóði. Þar er m.a. kveðið á um að verðbréfasjóði, eða einstökum deildum hans, skv. 2. mgr. 27. gr. laga nr. 10/1993, sé heimilt að fjárfesta allt að 35% af eignum sínum í verðbréfum útgefnum af sama útgefanda, enda sé, í samþykktum og fjárfestingarstefnu sjóðsins, eða viðkomandi deild hans, kveðið á um að eignasamsetning hans skuli endurspegla ákveðna verðbréfavísitölu.

Reglur um eiginfjárhluftall fjármálafyrirtækja nr. 530/2003.

Reglurnar ná nú til fjármálafyrirtækja í stað áður lánastofnana, verðbréfafyrirtækja og verðbréfamiðlana. Rafeyrisfyrirtæki eru þó undanskilin þar sem um þau gilda sérstakar eiginfjárreglur skv. 80. gr. laga nr. 161/2002. Þær tegundir fyrirtækja sem koma nýjar undir reglurnar eru rekstrarfélög verðbréfasjóða.

Reglur um stórar áhættuskuldbindingar hjá fjármálafyrirtækjum nr. 531/2003.

Reglurnar (áður reglugerð útgefin af víðskiptaráðuneytinu) ná nú til fjármálafyrirtækja í stað áður til lánastofnana og fyrirtækja í verðbréfaþjónustu. Þær tegundir fyrirtækja sem koma nýjar undir reglurnar eru rekstrarfélög verðbréfasjóða og rafeyrisfyrirtæki.

Reglur um endurskoðun fjármálafyrirtækja nr. 532/2003.

Reglurnar ná nú til fjármálafyrirtækja í stað lánastofnana áður, þ.e. verðbréfafyrirtæki, verðbréfamiðlanir, rekstrarfélög verðbréfasjóða og rafeyrisfyrirtæki koma ný inn sem fyrirtæki sem reglurnar ná til.

Reglur um viðbótareiginfjárlið fyrir fjármálafyrirtæki nr. 540/2003.

Reglurnar ná nú til fjármálafyrirtækja en áður náðu þær til lánastofnana, verðbréfafyrirtækja og verðbréfamiðlana.

5.4

Lífeyrismarkaður

Lög nr. 129/1997, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.

Breytingar:

- Lög nr. 73/2003: Með þeim voru gerðar breytingar á innlendra löggjöf sem nauðsynlegar eru vegna Vaduz-samningsins. Lúta þær að ákvæðum laga er varða vöruvíðskipti, þjónustuvíðskipti, fjárfestingar og rétt til stofnsetningar.

Reglugerð nr. 391/1998, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.

Breytingar:

- Reglugerð nr. 293/2003: Með reglugerðinni eru gerðar breytingar á þremur ákvæðum reglugerðar nr. 391/1998.

Reglur nr. 765/2002, um breytingu á reglum nr. 55/2000, um ársreikninga lífeyrissjóða.

Fjármálaeftirlitið hefur gefið út reglur nr. 765/2002, um breytingu á reglum nr. 55/2000, um ársreikninga lífeyrissjóða. Breytingarnar fela í sér afnám þeirra ákvæða sem kveða á um verðbólgu-reikningsskil. Ennfremur er gerð breyting á viðauka III með ársreikningareglunum sem felur í sér sérstaka reglu við útreikning á hreinni raunávöxtun hjá þeim lífeyrissjóðum sem reikna daglegt gengi eigna, sbr. ennfremur 10. gr. reglna nr. 765/2002.

Lög nr. 60/1994, um vátryggingastarfsemi.*Breytingar:*

- Lög nr. 29/2003, um breytingu á lögum um vátryggingastarfsemi. Með lögnum var gerð breyting á lögum um vátryggingastarfsemi vegna lögleiðingar svonefndrar 4. tilskipunar um ökutækjategyggingar, þ.e. 2000/26/ESB, þ.á.m. varðandi meðferð bótakrafna vegna tjóna erlendis, tjónsuppgjörfulltrúa, tjónsuppgjörsmiðstöð og upplýsingamiðstöð. Í tengslum við þetta var einnig gerð breyting á umferðarlögum nr. 87/1950 með lögum nr. 26/2003. Í framhaldi þessa var sett ný reglugerð um lögmæltar ökutækjategyggingar nr. 392/2003.
- Lög nr. 34/2003 um breytingu á lögnum um vátryggingastarfsemi. Lagabreytingin er vegna lögleiðingar tilskipunar Evrópusambandsins um endurskipulagningu og slit vátryggingafélaga nr. 2001/17/ESB. Megintilgangur tilskipunarinnar er að tryggja gagnkvæma viðurkenningu á aðgerðum aðildarríkja Evrópska efnahagssvæðisins og samvinnu varðandi endurskipulagningu fjárhags vátryggingafélaga og slita þeirra og ákveðna lágmarksamræmingu landsreglna í því sambandi.
- Lög nr. 37/2003 um breytingu á lögum um vátryggingastarfsemi í tengslum við lögleiðingu tilskipunar um lágmarksgjaldþol vátryggingafélaga nr. 2002/12/ESB og nr. 2002/13/ESB. Lágmarksfjárhæðir eru hækkaðar.

Reglugerð nr. 459/2003, um útreikning gjaldþols vátryggingafélaga.**Reglugerð nr. 632/2003, um eignir sem telja má til gjaldþols vátryggingafélaga og útreiknings lágmarksgjaldþols.****Reglugerð nr. 699/2003, um breytingu á reglugerð nr. 646/1995, um jöfnun eigna á móti vátryggingaskuld.**

Fjármálaeftirlitið hefur gefið út almenn leiðbeinandi tilmæli á nokkrum sviðum fjármálamarkaðar. Leiðbeinandi tilmæli eru sett á grundvelli lagaheimildar í 2. mgr. 8. gr. laga nr. 87/1998, um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi. Samkvæmt ákvæðinu er Fjármálaeftirlitinu heimilt að gefa út og birta opinberlega almenn leiðbeinandi tilmæli um starfsemi eftirlitsskyldra aðila, enda varði málefnið hóp eftirlitsskyldra aðila.

Leiðbeinandi tilmæli nr. 2/2001, um efni reglna útgefenda verðbréfa um meðferð innherjaupplýsinga og viðskipti innherja með breytingum.

Leiðbeinandi tilmæli nr. 2/2001 voru endurútgefin með áorðnum breytingum vegna laga nr. 39/2002 og vegna nýrra laga um verðbréfavíðskipti nr. 33/2003 sem tóku gildi hinn 1. júlí sl. Breytingar þær sem gerðar hafa verið á tilmælunum taka til þeirra atriða sem tekið hafa breytingum í lögum, svo sem orðalagi ákvæðis um innherjasvik, ákvæðis um gildissvið reglna og hugtakaskilgreininga. Auk þess eru gerðar breytingar á orðalagi er lýtur að heimild regluvarðar til að hafna viðskiptum innherja, en það orðalag hefur sætt nokkurri gagnrýni.

Leiðbeinandi tilmæli nr. 7/2002, um starfshætti vátryggingamiðlara.

Fjármálaeftirlitið hefur í samskiptum sínum við neytendur og vátryggingamiðlara orðið vart við að reglur skorti um ýmis atriði í tengslum við miðlun vátrygginga. Tilmælin eru því að miklu leyti unnin í tilefni af þeim erindum og athugasemdum sem Fjármálaeftirlitinu hafa borist vegna eftirlits með vátryggingamiðlurum.

Leiðbeinandi tilmæli nr. 1/2003, um efni reglna skv. 2. mgr. 54. gr. laga nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki.

Í 2. mgr. 54. gr. laga nr. 161/2002 kemur fram að stjórn fjármálafyrirtækja skuli setja sér starfsreglur þar sem nánar er kveðið á um framkvæmd starfa stjórnarinnar. Í leiðbeinandi tilmælum þessum er fjallað um tiltekin atriði sem til sérstakrar umræðu hafa verið í samskiptum eftirlitsins við fjármálafyrirtæki.

Ársreikningur 2002

Skýrsla stjórnenda og staðfesting ársreiknings

Fjármálaeftirlitið starfar á grundvelli laga nr. 87/1998, um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, með síðari breytingum. Um starfsemi þess gilda enn fremur lög nr. 99/1999, um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, með síðari breytingum, og sérlög um starfsemi á fjármálamarkaði.

Tekjur af eftirlitsgjaldi, sem eftirlitskyldir aðilar greiða, námu um 211,1 millj. kr. Ýmsar tekjur námu um 6,1 millj. kr. og vaxtatekjur námu um 5,4 millj. kr. Rekstrargjöld, að meðtöldum eignakaupum, námu um 271,8 millj. kr. Eignir í árslok 2002 námu samtals um 3,1 millj. kr. og skuldir um 4,4 millj. kr.

Höfuðstóll í ársbyrjun nam um 47,9 millj. kr. Tekið var tillit til þess við ákvörðun eftirlitsgjalds, sem samþykkt var á Alþingi fyrir árið 2002. Tekjum og höfuðstól var ráðstafað til reksturs á árinu og var eigið fé í árslok 2002 neikvætt um 1,3 millj. kr. eða 0,5% af gjöldum samtals.

Ársreikningurinn er saminn í samræmi við reglur um framsetningu reikningsskila stofnana sem falla undir A-hluta ríkissjóðs.

Stjórn og forstjóri Fjármálaeftirlitsins staðfesta hér með ársreikning stofnunarinnar fyrir árið 2002 með undirritun sinni.

Reykjavík, 30. júní 2003

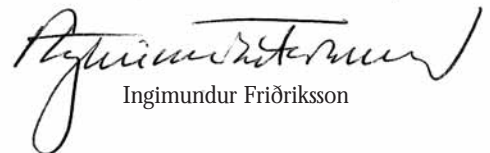
Stjórn

Stefán Svavarsson,
formaður

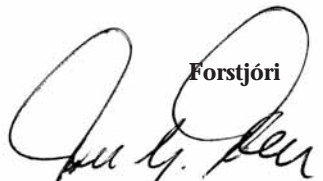

Lárus Finnbogason

Ingimundur Friðriksson

Forstjóri

Páll Gunnar Pálsson

Áritun endurskoðenda

Til stjórnar Fjármálaeftirlitsins

Við höfum endurskoðað ársreikning Fjármálaeftirlitsins fyrir árið 2002. Ársreikningurinn hefur að geyma skýrslu stjórnar, rekstrarreikning, efnahagsreikning, sjóðstreymi og skýringar nr. 1-14. Ársreikningurinn er lagður fram af stjórnendum og á ábyrgð þeirra í samræmi við lög, reglur og starfsskyldur. Ábyrgð okkar felst í því álit sem við látum í ljós á grundvelli endurskoðunarinnar.

Endurskoðað var í samræmi við ákvæði laga um Ríkisendurskoðun og góða endurskoðunarvenju en í því felst m.a.:

- að sannreyna að ársreikningurinn sé í öllum meginatriðum án annmarka,
- að kanna innra eftirlit og meta hvort það tryggir viðeigandi árangur,
- að kanna hvort reikningar séu í samræmi við heimildir fjárlaga, fjárukalaga, og annarra laga, lögmæt fyrirmæli, starfsvenjur og rekstrarverkefni þar sem við á,
- að kanna og votta áreiðanleika kennitalna um umsvif og árangur af starfsemi ef þær eru birtar með ársreikningi.

Endurskoðunin felur meðal annars í sér úrtakskannanir og athuganir á gögnum til að sannreyna fjárhæðir og aðrar upplýsingar sem fram koma í ársreikningnum. Endurskoðunin felur einnig í sér athugun á þeim reikningskilaaðferðum og matsreglum sem beitt er við gerð hans og framsetningu í heild og gilda um A-hluta stofnanir. Við teljum að endurskoðunin sé nægjanlega traustur grunnur til að byggja álit okkar á.

Það er álit okkar að ársreikningurinn gefi glögga mynd af rekstri stofnunarinnar á árinu 2002, efnahag 31. desember 2002 og breytingu á handbæru fé á árinu 2002 í samræmi við lög og góða reikningskilavenju fyrir A-hluta stofnanir ríkissjóðs.

Ríkisendurskoðun, 30. júní 2003

Sigurður Þórðarson,
ríkisendurskoðandi

Rekstrarreikningur ársins 2002

Tekjur	Skýr.	2002	2001
Tekjur af eftirlitsgjaldi	1	211.097.487	198.179.700
Ýmsar tekjur	2	6.120.990	4.508.250
Tekjur samtals		217.218.477	202.687.950
Gjöld			
Launagjöld	3	189.941.568	148.074.083
Úrskurðarnefndir	4	5.693.131	3.656.057
Starfstengdur kostnaður	5	18.407.888	16.921.807
Rekstrarvörur	6	7.107.304	6.476.317
Aðkeypt þjónusta	7	22.021.345	19.167.489
Húsnæðiskostnaður	8	22.676.879	11.856.591
Tilfærslur	9	450.000	450.000
Rekstrargjöld samtals		266.298.115	206.602.344
Eignakaup	10	5.488.657	7.851.267
Gjöld samtals		271.786.772	214.453.611
(Halli)/Tekjuafgangur án fjármagnsliða		(54.568.295)	(11.765.661)
Fjármunatekjur og (fjármagnsgjöld)	11	5.354.765	7.292.063
(Halli)/Tekjuafgangur		(49.213.530)	(4.473.598)

Efnahagsreikningur 31. desember 2002

Eignir		2002	2001
Veltufjármunir:			
Viðskiptakröfur	12	1.937.848	3.869.043
Handbært fé		1.132.225	50.420.896
Eignir alls		3.070.073	54.289.939
Skuldir og eigið fé			
Eigið fé:			
Höfuðstóll í ársbyrjun		47.900.665	52.374.263
(Halli)/Tekjuafgangur ársins		(49.213.530)	(4.473.598)
Eigið fé	13	(1.312.865)	47.900.665
Skuldir:			
Skammtímaskuldir:			
Greiðslustaða við ríkissjóð	14	620.281	141.762
Viðskiptaskuldir		360.680	153.200
Ógreidd gjöld		3.401.977	6.094.312
Skuldir		4.382.938	6.389.274
Skuldir og eigið fé alls		3.070.073	54.289.939

Sjóðstreymi árið 2002

	2002	2001
Handbært fé frá rekstri		
(Halli)/Tekjuafgangur ársins.....	(49.213.530)	(4.473.598)
Veltufé frá rekstri	(49.213.530)	(4.473.598)
Breyting á rekstrartengdum eignum og skuldum:		
Viðskiptakröfur, lækkun, (hækkun).....	1.931.195	(3.440.618)
Skammtímaskuldir, (lækkun), hækkun.....	(2.484.855)	3.951.416
Breyting á rekstrartengdum eignum og skuldum	(553.660)	510.798
Handbært fé frá rekstri	(49.767.190)	(3.962.800)
Fjármögnunarhreyfingar		
Breyting á stöðu við ríkissjóð		
Framlag ríkissjóðs, tekjur af eftirlitsgjaldi.....	(211.097.487)	(198.179.700)
Greitt úr ríkissjóði.....	211.576.006	200.689.803
Fjármögnunarhreyfingar	478.519	2.510.103
(Lækkun)/Hækkun á handbæru fé.....	(49.288.671)	(1.452.697)
Handbært fé í upphafi árs.....	50.420.896	51.873.593
Handbært fé í lok árs	1.132.225	50.420.896

Skýringar og sundurliðanir

Reikningsskilaaðferðir

Grundvöllur reikningsskila

Ársreikningur Fjármálaeftirlitsins er gerður í samræmi við lög um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1977, lög um ársreikninga, nr. 144/1994, og reglugerð um framsetningu og innihald ársreikninga og samstæðureikninga, nr. 696/1996.

Samkvæmt fjárreiðulögunum eiga A-hluta ríkisstofnanir ekki að eignfæra varanlega rekstrarfjármuni heldur skulu þeir gjaldfærðir á kaupári. Stofnanirnar eiga almennt ekki að taka lán til langs tíma og mega ekki gangast undir skuldbindingar til lengri tíma nema með heimild í fjárlögum.

Skattar

Ríkisstofnanir og ríkisfyrirtæki greiða almennt ekki tekju- og eignarskatt.

Skráning tekna

Stofnunin innheimtir eftirlitsgjöld af eftirlitsskyldum aðilum og er innheimtan skráð í innheimtukerfi ríkisins. Sértekjur Fjármálaeftirlitsins eru skráðar í bókhald við greiðslu innan ársins. Í lok árs eru óinnheimtar tekjur, sem tilheyra viðkomandi rekstrarári, færðar í rekstrarreikning og til eignar í efnahagsreikningi.

Skráning gjalda

Gjöld eru bókuð á viðkomandi tímabil þegar reikningar berast stofnuninni. Í lok ársins eru áfallin gjöld, sem tilheyra viðkomandi rekstrarári, færð í rekstrarreikning sem ógreidd gjöld og til skuldar í efnahagsreikningi.

Skammtímakröfur

Skammtímakröfur eru færðar á nafnverði.

Viðskiptaskuldir

Viðskiptaskuldir eru færðar á nafnverði.

Handbært fé

Handbært fé samanstendur af tveimur bankareikningum.

Lífeyrisskuldbindingar

Lífeyrisskuldbinding vegna starfsmanna stofnunarinnar er áhvilandi. Í samræmi við reikningsskilareglu A-hluta ríkissjóðs er lífeyrisskuldbinding ekki færð í ársreikning einstaka A-hluta ríkisstofnana heldur er hún færð í einu lagi hjá ríkissjóði. Lífeyrisskuldbinding vegna núverandi og fyrrverandi starfsmanna stofnunarinnar hefur ekki verið reiknuð sérstaklega.

Bókhald og fjárvarsla

Fjármálaeftirlitið sér um bókhalds- og greiðsluþjónustu, innheimtu gjalda af eftirlitsskyldum aðilum og allan launaundirbúning en launakeysran er hjá Fjársýslu ríkisins.

Samræming

Í þessum ársreikningi hefur kostnaðarliðum verið raðað í flokka með aðeins öðrum hætti en gert var í fyrri ársreikningum stofnunarinnar. Flokkunin er í samræmi við rekstraráætlunarform sem er í BÁR-kerfinu. Samanburðarínur hefur verið breytt með sama hætti.

Fjárheimildir og rekstur

Framlög á fjárlögum ársins 2002 námu samtals 287,4 millj. kr., en rekstur Fjármálaeftirlitsins var hins vegar 27,1 millj. kr. lægri en fjárlög gerðu ráð fyrir eða um 9,4%.

Í þús. kr.	Reikn.	Fjárlög	Frávik
Laun.....	189.941	186.800	3.141
Önnur gjöld.....	76.417	100.600	(24.183)
Eignakaup.....	5.489	0	5.489
Sértekjur.....	(11.536)	0	(11.536)
Samtals	<u>260.311</u>	<u>287.400</u>	<u>(27.089)</u>

Rekstrargjöld, að frádrögnum sértekjum, á árinu 2002 námu samtals 260,3 millj. kr. en 202,7 millj. kr á árinu 2001, hækkun á milli ára er 28,5%. Í sértekjum er tekið tillit til fjármagnstekjuskatts en dráttarvextir eru í öðrum rekstrargjöldum. Sundurliðun er sem hér greinir:

	2002	2001
Launagjöld	189.941	148.074
Önnur rekstrargjöld	76.417	58.583
Eignakaup.....	5.489	7.851
Sértekjur	(11.536)	(11.855)
Samtals	<u>260.311</u>	<u>202.653</u>

Sundurliðanir

1. Tekjur af eftirlitsgjaldi

Tekjur af eftirlitsgjaldi sem eftirlitsskyldir aðilar greiða til Fjármálaeftirlitsins.

2. Ýmsar tekjur

Innheimt er gjald af váttryggingafélögum og Samtökum banka og verðbréfafyrirtækja til að mæta launum nefndarmanna í úrskurðarnefnd í váttryggingarmálum og úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki. Aðrar tekjur eða 425.763 kr. eru að langstærstum hluta tekjur vegna sektargjalda og nefndarlauna. Ýmsar tekjur sundurliðast með eftirtöldum hætti:

	2002	2001
Tekjur vegna tveggja úrskurðarnefnda	5.695.227	3.655.164
Aðrar tekjur	425.763	853.086
Ýmsar tekjur samtals	<u>6.120.990</u>	<u>4.508.250</u>

3. Launagjöld

Launin hækka um 41,9 millj.kr. eða um 28,3% frá fyrra ári. Hækkunin er aðallega tilkomin vegna fjölgunar starfsmanna. Í ársbyrjun 2002 voru 34 starfsmenn í 31 stöðugildi en í árslok voru þeir 38 í 35,8 stöðugildum. Einnig voru ráðnir nokkrir afleysingamenn. Meðalstöðugildi á árinu 2002 voru 36,06 en 28,67 á árinu 2001. Í stjórn og varastjórn Fjármálaeftirlitsins eru samtals 6 fulltrúar.

Dagvinna	119.417.349	93.587.040
Yfirvinna	34.467.918	27.467.132
Aukagreiðslur	5.079.620	3.999.990
Launatengd gjöld	30.976.681	23.019.921
Launagjöld samtals	<u>189.941.568</u>	<u>148.074.083</u>

4. Úrskurðarnefndir

Fjármálaeftirlitið leggur út fyrir launum nefndarmanna í úrskurðarnefndum í váttryggingarmálum og um viðskipti við fjármálafyrirtæki en innheimtir síðan kostnaðinn hjá váttryggingafyrirtækjum og Samtökum banka, sparisjóða og fjármálafyrirtækja. Kostnaður vegna þessara nefnda er með eftirtöldum hætti:

Úrskurðarnefnd í váttryggingarmálum, 292 mál	4.144.339	3.063.190
Úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki, 20 mál	1.548.792	592.867
Úrskurðarnefndir samtals	<u>5.693.131</u>	<u>3.656.057</u>

5. Starfstengdur kostnaður

Farnar voru 50 ferðir til útlanda á árinu á samstarfsfundi og ráðstefnur, en stofnunin tekur þátt í samstarfi banka-, verðbréfa- og váttryggingaefirlita á alþjóðlegum vettvangi. Á árinu 2001 voru ferðirnar samtals 42 en 66 á árinu 2000. Langstærsti hlutinn í liðnum „Akstur“ eru greiðslur samkvæmt bifreiðasamningum. Samtals hefur starfstengdur kostnaður hækkað um 1,5 millj. kr. á milli ára eða um 8,8%.

	2002	2001
Ferða- og dvalarkostnaður innanlands	431.836	516.353
Ferða- og dvalarkostnaður erlendis	9.217.249	8.139.742
Fundir, námskeið, risna o.fl.	6.510.234	5.940.521
Akstur	2.248.569	2.325.191
Ferðir, fundir, námskeið o.fl. samtals	<u>18.407.888</u>	<u>16.921.807</u>

6. Rekstrarvörur

Tímarit, blöð og bækur	2.013.300	1.861.343
Skrifstofuvörur og áhöld	3.000.000	3.017.128
Aðrar vörur	2.093.914	1.597.846
Rekstrarvörur samtals	<u>7.107.214</u>	<u>6.476.317</u>

7. Aðkeypt þjónusta

Aðkeypt þjónusta á árinu 2002 nam um 22,0 millj. kr. í samanburði við um 19,2 millj. kr. á árinu 2001, en það er hækkan um 14,9%. Vegur þar þyngst hugbúnaðargerð, rekstrarleiga á tölvubúnaði og afnotagjöld af skrá og tölvupóstþjónustu.

Tölvu- og kerfisfræðiþjónusta	3.594.133	723.270
Önnur sérfræðiþjónusta	4.713.442	6.965.187
Rekstrarleiga, önnur leigugjöld, sími o.fl.	10.090.943	7.437.882
Prentun, póstur, auglýsingar o.þ.h.	3.622.827	4.041.150
Aðkeypt þjónusta samtals	<u>22.021.345</u>	<u>19.167.489</u>

8. Húsnæðiskostnaður

Stofnunin er með aðsetur að Suðurlandsbraut 32, Reykjavík. Húsnæðið er tekið á leigu til 12 ára. Í byrjun árs 2002 tók Fjármálaeftirlitið 5. hæð hússins á leigu en það leigir einnig 3. og 4. hæð hússins. Samtals hækkar þessi liður á milli ára um 10,8 millj. kr. eða um 91,2%.

Húsaleiga, sameign, ræsting	20.305.696	11.297.173
Rafmagn	525.751	317.056
Verkkaup og byggingarvörur	1.845.432	242.362
Húsnæðiskostnaður samtals	<u>22.676.879</u>	<u>11.856.591</u>

9. Tilfærslur

Á árinu greiddi Fjármálaeftirlitið jafnhátt framlag til starfsmannafélags stofnunarinnar og það gerði á árinu 2001 eða 450.000 kr.

10. Eignakaup

Eignakaup á árinu 2002 námu 5,5 millj. kr. en 7,9 millj. kr. á árinu 2001. Þau námu hærri fjárhæð á árinu 2001 vegna kaupa á ýmsum búnaði til nota í nýju húsnæði.

	2002	2001
Tölvubúnaður	2.974.352	2.549.327
Húsgögn	768.291	3.109.693
Skrifstofuvélar	0	42.753
Önnur tæki og búnaður	1.746.014	2.149.494
Eignakaup samtals	<u>5.488.657</u>	<u>7.851.267</u>

11. Fjármunatekjur og (fjármagnsgjöld)

Á árinu 2001 samþykktu stjórnvöld að Fjármálaeftirlitið fengi sjálft vexti af innstæðu sinni í Seðlabanka Íslands.

Vaxtatekjur	6.016.489	8.163.205
Fjármagnstekjuskattur	(601.648)	(816.318)
Vaxtagjöld	(60.076)	(54.824)
Fjármunatekjur og (fjármagnsgjöld) samtals	<u>5.354.765</u>	<u>7.292.063</u>

12. Viðskiptakröfur

Kröfur hjá fjármálfyrirtækjum eru vegna álagðra eftirlitsgjalda. Stofnunin á einnig útistandandi hjá tollstjóraembættinu innskatt.

Viðskiptakröfur skiptast með eftirtöldum hætti:

Fjármálfyrirtæki	981.262	3.185.025
Tollstjóraembættið	956.586	684.018
Viðskiptakröfur samtals	<u>1.937.848</u>	<u>3.869.043</u>

13. Eigið fé

Skilgreining á framlagi ríkissjóðs og færsluáðferð leiðir af sér að höfuðstóll Fjármálaeftirlitsins sýnir uppsafnaðan rekstrarárangur stofnunarinnar gagnvart fjárlögum og fjárheimildum. Í árslok 2002 var höfuðstóll stofnunarinnar neikvæður um 1,3 millj. kr., þar sem gjöld urðu umfram tekjur á árinu og höfuðstól frá fyrra ári.

Höfuðstóll 1. janúar 2002.....	47.900.665
Tekjur af eftirlitsgjaldi.....	211.097.487
Afkoma án eftirlitsgjalds/(hali).....	(260.311.017)
Höfuðstóll 31. desember 2002.....	<u>(1.312.865)</u>

14. Skammtímaskuldir

Greiðslustaðan við ríkissjóð sýnir skuld Fjármálaeftirlitsins vegna séreignarlífeyrissparnaðar.

Viðskiptaskuldir stofnunarinnar eru að stærstum hluta vegna úrskurðarnefnda.

Annað

Fjögurra ára yfirlit frá stofnun Fjármálaeftirlitsins í þúsundum króna á verðlagi hvers árs.

	2002	2001	2000	1999
Rekstur				
Tekjur	222.633	210.035	197.034	204.496
Gjöld	266.358	206.657	182.382	161.173
Eignakaup	5.489	7.851	876	13.462
Gjöld umfram tekjur	(49.214)	(4.473)	13.776	29.861
Ríkisframlag	0	0	3.000	5.737
Tekjuafgangur/(hali)	(49.214)	(4.473)	16.776	35.598
Efnahagur				
Veltufjármunir	3.070	54.290	54.670	37.239
Eignir alls	3.070	54.290	54.670	37.239
Höfuðstóll	(1.313)	47.901	52.374	35.598
Skammtímaskuldir	4.383	6.389	2.296	1.641
Eigið fé og skuldir alls	3.070	54.290	54.670	37.239

